

JUDIKÁTY ÚSTAVNÍHO¹ A NEJVYŠŠÍCH² SOUDŮ ČESKÉ REPUBLIKY.
PRÁVNÍ ARGUMENTY PROTI POVINNÉMU OZNAČOVÁNÍ TZV. „ČIPOVÁNÍ“
LIDSKÝCH BYTOSTÍ NEBO ZVÍŘAT VYCHÁZEJÍCÍ Z ČLÁNKŮ Č. 15 A Č. 16
(SVOBODA MYŠLENÍ, SVĚDOMÍ A NÁBOŽENSKÉHO VYZNÁNÍ)
LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD³, KTERÁ BYLA VYHLÁŠENA JAKO
SOUČÁST ÚSTAVNÍHO POŘÁDKU ČESKÉ REPUBLIKY.

Komentované citace z dokumentů:

1. LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD JAKO SOUČÁST ÚSTAVNÍHO POŘÁDKU ČESKÉ REPUBLIKY
2. ZÁKON O CÍRKVÍCH A NÁBOŽENSKÝCH SPOLEČNOSTECH - 3/2002 SB.
3. JUDIKÁT - ÚSTAVNÍ SOUD, 2011 - „TZ - 6/11“
4. JUDIKÁT - USNESENÍ NEJVYŠŠÍHO SOUDU ČESKÉ REPUBLIKY, 2008, „SP. ZN. 21 CDO 702/2007“
5. JUDIKÁT - ÚSTAVNÍ SOUD, 2007 - „PL.ÚS 2/06“
6. JUDIKÁT - ÚSTAVNÍ SOUD, 1999 - „PL.ÚS 18/98“
7. JUDIKÁT - ÚSTAVNÍ SOUD, 2003 - „II.ÚS 227/97“
8. JUDIKÁT - ÚSTAVNÍ SOUD, 2003 - „PL.ÚS 6/02“
9. JUDIKÁT - ÚSTAVNÍ SOUD, 2010 - „PL.ÚS 9/07“
10. JUDIKÁT - ÚSTAVNÍ SOUD, 2012 - „II.ÚS 3120/10“
11. JUDIKÁT - NEJVYŠŠÍ SPRÁVNÍ SOUD, 2012 - „1 AFS 56/2011 - 64“
12. JUDIKÁT - NEJVYŠŠÍ SPRÁVNÍ SOUD, 2011 - „4 ADS 105/2011 - 42“

---

1 http://cs.wikipedia.org/wiki/Ústavní_soud_České_republiky

2 http://cs.wikipedia.org/wiki/Nejvyšší_soud_České_republiky;

http://cs.wikipedia.org/wiki/Nejvyšší_správní_soud_České_republiky

3 <http://www.usoud.cz/listina-zakladnich-prav-a-svobod/>

LISTINA:

- „Čl. 3. (1) Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.“

/.../

- „Čl. 15. (1) Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.“

/.../

- „Čl. 16. (1) Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním,

Mikročip implantovatelný člověku nebo zvířeti.

Zdroj obrázku: <http://youtu.be/O6ayb02bwp0?t=1h20m12s>

náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu. (2) Církve a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech. (3) Zákon stanoví

podmínky vyučování náboženství na státních školách. Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.“⁴

⁴ <http://www.usoud.cz/listina-zakladnich-prav-a-svobod/>

PŘÁVNÍ KOMENTÁŘ:

- „ČLÁNEK 15 ODS. 1 LISTINY KAŽDÉMU ZARUČUJE SVOBODU MYŠLENÍ, SVĚDOMÍ A NÁBOŽENSKÉHO VYZNÁNÍ VČETNĚ PRÁVA KAŽDÉHO ZMĚNIT SVÉ NÁBOŽENSTVÍ NEBO VÍRU, POPŘÍPADĚ BÝT BEZ NÁBOŽENSKÉHO VYZNÁNÍ. TATO PRÁVA MAJÍ ABSOLUTNÍ CHARAKTER V TOM SMYSLU, ŽE NIKDO NEMŮŽE BÝT PODROBEN TAKOVÉMU OPATŘENÍ, JEHOŽ CÍLEM JE ZMĚNA PROCESU A ZPŮSOBU MYŠLENÍ, NIKOHO NELZE NUTIT, ABY ZMĚNIL SVOJE MYŠLENÍ, NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ NEBO VÍRU. PŘI JEJICH OCHRANĚ SE JEDNÁ O RESPEKTOVÁNÍ VNITŘNÍHO ROZMĚRU TĚCHTO PRÁV, KTERÝ VYLUČUJE JAKÝKOLIV NÁTĹAK NEBO OVLIVŇOVÁNÍ MYŠLENÍ, SVĚDOMÍ A NÁBOŽENSKÉHO VYZNÁNÍ. TATO PRÁVA V DŮSLEDKU JEJICH ABSOLUTNÍHO CHARAKTERU NENÍ PROTO MOŽNÉ OMEZOVAT ZÁKONEM.“⁵

Naprosto zásadní milník v tomto smyslu představuje rozsudek Ústavního soudu České republiky⁶ v Brně ze dne 3. února 2011, jehož autorem je pan Jiří Mucha⁷ - předseda senátu. Na základě kauzy povinného očkování se tehdy podařilo zabránit moci výkonné v pokračování bezcitné-plošné aplikace zákona odporujícího v praxi Listině a ústavnímu pořádku ČR právě z důvodů svobody myšlení, svědomí, náboženského vyznání a to na konkrétním lidském příběhu. Lze z toho tedy dovozovat podobné rozhodnutí Ústavního soudu v případě možné budoucí žaloby proti jakékoliv formě legislativy vyžadující povinné-trvalé-plošné označování - např. tzv. „čipování“⁸ a díky tomu způsobené těžké-konkrétní životní situaci např. pro věřící spoluobčany :

5 http://cs.wikipedia.org/wiki/Listina_základních_práv_a_svodob#Odd.C3.AD1_prvn.C3.AD:_Z.C3.A1kladn.C3.AD_lidsk.C3.A1_pr.C3.A1va_a_svodoby; viz znění JUDIKÁTU ÚSTAVNÍHO SOUDU Z ROKU 1999 - „PL.ÚS 18/98“

6 http://cs.wikipedia.org/wiki/Ústavní_soud_České_republiky; <http://www.usoud.cz/>

7 [http://cs.wikipedia.org/wiki/Jiří_Mucha_\(soudce\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Jiří_Mucha_(soudce))

8 Ústavní soud zatím nezveřejnil (duben 2013) judikát přesně ve věci tzv „čipování“ - viz <http://www.judikaty.info/cz> .

JUDIKÁT - ÚSTAVNÍ SOUD, 2011 - „TZ - 6/11“:

- „Ústavní soud, Brno, 9. února 2011 (TZ - 6/11). Ústavní soud vyhověl stížnosti stěžovatele proti rozhodnutím Nejvyššího správního soudu, kterým bylo zasaženo do jeho ústavního práva svobodně projevat své náboženství nebo víru zaručeného Listinou základních práv a svobod. Ústavní soud zdůraznil potřebu individuálního přístupu orgánu veřejné moci, který rozhoduje o vynucení nebo sankcionování odmítnutí zákonné povinnosti podrobit se očkování. Podle rozhodnutí Ústavního soudu je nutné vzít v potaz individuální důvody toho, kdo se odmítl podrobit očkování. V případě, že existují okolnosti, které zásadním způsobem zasahují do autonomie dané osoby, nesmí orgán veřejné moci zmíněnou povinnost podrobit se očkování sankcionovat či jinak vynucovat. Současný zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, umožňuje vzít tyto ústavně relevantní úvahy v úvahu při rozhodování o individuálním přestupku.“⁹
- „Ústavně konformním omezením základního práva podle čl. 16 Listiny nemůže být bezvýjimečné vynucování povinného očkování proti jakékoliv osobě bez ohledu na individuální specifika případu a na motivaci, kterou má daná osoba ve svém rozhodnutí povinné očkování nepodstoupit (IV/c). V případě, že tu jsou takové okolnosti, které zásadním způsobem volají pro zachování autonomie dané osoby a pro výjimečné nesankcionování povinnosti podrobit se očkování, nesmí orgán veřejné moci povinnost podrobit se očkování sankcionovat či jinak vynucovat (IV/d).“ /.../ „Tím, že byla stěžovateli uložena pokuta za to, že odmítl, aby jeho děti byly podrobeny povinnému očkování, možno hovořit o ohrožení základního práva stěžovatele svobodně projevat své náboženství nebo víru ve smyslu čl. 16 odst. 1 Listiny.“¹⁰

⁹ http://www.usoud.cz/aktualne/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=1612&cHash=3e0201ea406d5b584f706fb19a9a6cf3

¹⁰ http://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Aktualne_prilohy/2011_02_09.pdf

KOMENTÁŘ:

Můžeme také předpokládat, že Ústavní soud bude přihlížet k argumentaci stěžovatele např. vůči povinnému „čipování“ na základě dlouhodobého, veřejně projevovaného myšlení, otázek svědomí a především náboženského vyznání. Bude proto velmi důležité, aby každý takový případný stěžovatel mohl všechna tato hlediska z dlouhodobého-konzistentního pohledu na svém životním příběhu prokázat. Viz další část rozsudku Ústavního soudu:

JUDIKÁT - ÚSTAVNÍ SOUD, 2011 - „TZ - 6/11“:

- *„Zcela jinou otázku ovšem představuje, zda je ústavně konformním omezením základního práva podle čl. 16 Listiny bezvýjimečné vynucování povinného očkování proti jakékoliv osobě, bez ohledu na individuální specifika případu a na motivaci, kterou má daná osoba ve svém rozhodnutí povinné očkování nepodstoupit. /.../ Takovýto výklad nutnosti bezpodmínečně vynutit očkování v každém jednotlivém případě je však v českém právním diskursu předmětem polemiky. Např. veřejný ochránce práv stávající praxi opakovaně kritizuje a upozorňuje na nutnost vytvořit v zákonné úpravě či její interpretaci prostor zohlednění „některých situací, k nimž může v praxi docházet při striktní aplikaci zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví“. Proto veřejný ochránce práv apeloval „zejména na zlepšení komunikace orgánů ochrany veřejného zdraví s rodiči, volbu individuálního přístupu k jednotlivým případům a ve výjimečných a odůvodněných případech neuplatňování sankcí za odmítnutí očkování“ (viz shora cit. Souhrnná zpráva o činnosti veřejného ochránce práv za rok 2004, www.ochrance.cz). Pro rozhodnutí tohoto sporu je podstatný dosah čl. 16 odst. 1 a 4 Listiny na stěžovatelův případ. Ustanovení čl. 16 odst. 4 Listiny nutno vykládat s ohledem na „primát občana před státem, jež nachází výraz v čl. 2 odst. 1, 3 a 4 Ústavy a čl. 1 a čl. 2 odst. 2 a odst. 3 Listiny základních práv a svobod a v zásadě, že státu má být jen tolik, kolik je ho nezbytně třeba“ (viz nález ze dne 18. 10. 1995 sp. zn. Pl. ÚS 26/94, Sb. n. u., svazek 4, nález č. 62, vyhlášený pod č. 296/1995 Sb.) a s přihlédnutím k čl. 4 odst. 4*

Listiny, podle něhož při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Podle názoru Ústavního soudu ústavní princip, stojící na požadavku zachování maxima jak základního práva, tak s tímto základním právem kolidujícího veřejného zájmu, se promítá do interpretace čl. 16 odst. 4 Listiny tak, že Ústavou požadovaná ochrana individuální autonomie, předpokládaná čl. 16 Listiny, vyžaduje, aby povinné očkování nebylo proti povinným subjektům ve výjimečných případech vynucováno. /.../ Orgán veřejné moci, který rozhoduje o vynucení nebo sankcionování zákonné povinnosti podrobit se očkování, musí proto vzít v potaz výjimečné stěžovatelem tvrzené důvody toho, proč se odmítl podrobit očkování. /.../ Současný zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, umožňuje vzít tyto ústavně relevantní úvahy v úvahu při rozhodování o individuálním přestupku. Ustanovení § 2 odst. 1 citovaného zákona umožňuje vzít v potaz ústavněprávní relevanci jednání osoby, která se odmítla podrobit očkování, např. v materiálním znaku přestupku (podle citovaného ustanovení je přestupkem zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně). V této souvislosti Ústavní soud rovněž připomíná institut i ideovou základnu institutu upuštění od potrestání v kontextu trestněprávním. Orgán veřejné moci, a v řízení o správní žalobě pak správní soud, vezme při svém rozhodování v úvahu všechny relevantní okolnosti případu, zejména naléhavost danou osobou tvrzených důvodů, jejich ústavní relevanci, jakož i nebezpečí pro společnost, které může jednání dané osoby vyvolat. Významným aspektem bude také konzistentnost a přesvědčivost tvrzení dané osoby. V situaci, kdy určitá osoba s příslušným orgánem veřejné moci od počátku nijak nekomunikuje, a teprve v pozdější fázi řízení svůj postoj k očkování ospravedlní, nebude zpravidla předpoklad konzistentnosti postoje této osoby a naléhavosti ústavního zájmu na ochraně její anonomie dán. /.../ Z hodnoty autonomie jednotlivce a jeho primátu na státu, která se promítá též v ustanovení čl. 16 odst. 1 Listiny, nicméně vyplývá právo stěžovatele na to, aby správní orgán při rozhodování o pokutě přihlédl ke všem aspektům jeho případu a výjimečně jeho jednání

*nesankcionoval z důvodů ochrany základních práv chráněných ústavním pořádkem. Protože Nejvyšší správní soud tyto ústavní aspekty případu nevzal dostatečně v úvahu, Ústavní soud jeho rozsudek, z důvodů shora podaných, zrušil.*¹¹

KOMENTÁŘ:

Ústavní soud pak tedy například může přihlédnout k situaci, kdy stěžovatel na neústavnost povinného „čipování“ dlouhodobě-konzistentně poukazoval, veřejně varoval

Implantace mikročipu.

Zdroj obrázku: <http://youtu.be/O6ayb02bwp0?t=1h20m12s>

před možnými riziky trvalého označování živých bytostí např. pomocí internetových stránek, dále že vyjadřoval své názorové přesvědčení/svědění/víru, které byly v rozporu s povinným „čipováním“ a to např. při komunikaci se zastupiteli, s orgány moci výkonné i zákonodárné, se sdělovacími prostředky apod.

Výsledkem pak může být: Ústavní

soud zruší legislativu odporující Listině nebo alespoň pomůže chránit věřící občany v konkrétních-praktických-svízelných situacích jejich životů pomocí revize rozhodnutí české moci výkonné/zákonodárné.

JUDIKÁT - USNESENÍ NEJVYŠŠÍHO SOUDU ČESKÉ REPUBLIKY, 2008,

„SP. ZN. 21 CDO 702/2007“:

- *„Podle ustanovení článku 16 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, která byla vyhlášena jako součást ústavního pořádku České republiky pod č. 2/1993 Sb. (dále též jen „Listina“), církve a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují*

¹¹ http://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Aktualne_prilohy/2011_02_09.pdf

řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech. Podle odstavce 4 téhož článku výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých. Zákonem, který upravuje postavení církví a náboženských společností, je zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech)¹² - dále též jen „zákon o církvích a náboženských společnostech“. Ten v ustanovení § 4 stanoví, že církev a náboženská společnost vzniká dobrovolným sdružováním fyzických osob a svébytně rozhoduje o věcech spojených s vyznáváním víry, o organizaci náboženského společenství a o vytváření k tomu určených institucí (odst. 1), a že církve a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustanovují a ruší své orgány, ustanovují a odvolávají své duchovní a zřizují a ruší církevní a jiné instituce podle svých předpisů, a to nezávisle na státních orgánech (odst. 3). (Viz např. situace: Pes chovaný na soukromém pozemku církve, který nevychází z tohoto pozemku na veřejná prostranství. Požadavkem na povinné očištění psů by došlo k porušení práv např. kláštera, který by nesouhlasil s povinnou implantací mikročipů z náboženských důvodů, poznámka autora.) Z uvedeného vyplývá, že neodlučitelnou součástí ústavně zaručeného práva církví a náboženských společností spravovat nezávisle na státních orgánech své záležitosti je kromě jiného právo stanovit si vlastní podmínky pro ustanovování do funkce osob vykonávajících duchovenskou činnost (a jejich odvolávání z funkce) a určit vlastní pravidla pro posouzení způsobilosti těchto osob k výkonu duchovenské činnosti. Protože - jak uvedeno výše - církve a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustanovují a ruší své orgány, ustanovují a odvolávají své duchovní a zřizují a ruší církevní a jiné instituce podle svých předpisů, a to nezávisle na státních orgánech, může soud v občanském soudním řízení o neplatnost rozvázání pracovního poměru výpovědí (je-li činnost duchovního vykonávána v pracovním poměru) pouze zkoumat, zda je zde rozhodnutí,

12 <http://www.pravnik.cz/uplna-zneni/uz-89.html>

kterým se osoba vykonávající duchovenskou činnost odvolává z funkce, a zda toto rozhodnutí přijal orgán (útvár), který je k tomu oprávněn podle vnitřních předpisů příslušné církve či náboženské společnosti, nikoliv též jeho „věcnou správnost“. (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 3. 2007, sp. zn. 21 Cdo 628/2006, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 20 Cdo 1487/2003, nebo náleží Ústavního soudu ČR ze dne 26. 3. 1997, sp. zn. I. ÚS 211/96). Z toho, že se soudy nemohou „vměšovat“ do záležitostí církvi nebo náboženských společností, samo o sobě nevyplývá, že by k rozhodování v těchto věcech neměly pravomoc; z článku 16 odst. 2 Listiny a ani z ustanovení § 4 odst. 3 zákona o církvích a náboženských společnostech nic takového nevyplývá. Příkaz „nevměšovat“ se do záležitostí církvi a náboženských společností tedy nevyústí v zastavení řízení pro nedostatek pravomoci (jde o soukromoprávní vztah, o němž žádný zákon neurčuje, že jej projednávají a rozhodují jiné orgány - § 7 o. s. ř. a contrario), ale v případné zamítnutí žaloby, neboť autonomie církvi a náboženských společností brání soudu v tom, aby - jak výše uvedeno - posuzoval „věcnou správnost“ rozhodnutí o odvolání z funkce; může pouze zkoumat, zda je zde rozhodnutí, kterým se osoba vykonávající duchovenskou činnost odvolává z funkce, a zda toto rozhodnutí bylo řádně přijato orgánem, který je k tomu oprávněn podle vnitřních předpisů příslušné církve či náboženské společnosti. Podle článku 36 odst. 1 Listiny se každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu. Podle článku 3 odst. 1 Listiny základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Tvrdí-li proto někdo, že jeho služební poměr k církvi byl ukončen (jeho výkon znemožněn) v rozporu s vnitřními předpisy církve tím, že zde není k tomu způsobilý akt, resp. že jej vydal podle těchto předpisů věcně nepřislušný orgán církve, nemůže mu již být soudní ochrana odepřena; jinak by dotčený subjekt - v rovině ochrany soukromých práv - byl nepřipustně diskriminován. Takové ochrany se lze

nepochybně domáhat též žalobou o určení, že služební poměr duchovního k církvi trvá. Tím spíše se lze domáhat určení, že trvá pracovní poměr duchovního k církvi, který žalobce v dané věci skutečně uplatnil. Závěr, že se nelze domáhat u soudu určení, že rozhodnutí nebo jiné opatření přijaté církví nebo náboženskou společností bylo neplatné, tím dotčen není a nedochází ani k „zásahu do vnitřní autonomie církve“. Soud „nezávislou rozhodovací pravomoc“ církve nepřípustně neomezuje, neboť právní akty vydané církevními orgány nepřezkoumává; omezuje se jen na zjištění, zda existuje úkon způsobilý být důvodem zániku jeho služebního (pracovního) poměru.“¹³

ZÁKON O CÍRKVÍCH A NÁBOŽENSKÝCH SPOLEČNOSTECH - 3/2002 SB.:

- „§ 2 Svoboda náboženského vyznání. /.../ Nikdo nesmí být omezen na svých právech proto, že se hlásí k církvi a náboženské společnosti, že se účastní její činnosti nebo že ji podporuje, anebo je bez vyznání. /.../
- § 3 Základní pojmy. Pro účely tohoto zákona se rozumí:
  - a) církví a náboženskou společností dobrovolné společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznávání určité náboženské víry, at' veřejně nebo soukromě, a zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování a duchovní služby,
  - b) osobou hlásící se k církvi a náboženské společnosti osoba, která podle svého přesvědčení a vnitřních předpisů církve a náboženské společnosti k ní přináleží,“ /.../
- HLAVA II CÍRKVE A NÁBOŽENSKÉ SPOLEČNOSTI. /.../ § 4 Postavení církví a náboženských společností. /.../ (2) Stát, kraje a obce nemohou provádět náboženskou nebo protináboženskou činnost.“¹⁴

¹³ <http://scep.prf.cuni.cz/judikat/ns-21-cdo-702-2007.htm>

¹⁴ <http://www.pravnik.cz/uplna-zneni/uz-89.html>

KOMENTÁŘ:

Např. požadavky moci výkonné¹⁵ na povinné očipování zvířat nebo lidských bytostí náležejících k církvi a vyznávajících víru podle vnitřních předpisů církve, by pak tedy byly nejen v rozporu s Listinou, s výše citovaným judikátem Nejvyššího soudu a zákonem 3/2002 Sb., nýbrž především by odporovaly samotné podstatě existence církve, která se např. řídí podle Písma Svatého - Bible¹⁶. Šlo by o záměrnou a cílenou protináboženskou činnost.

JUDIKÁT - ÚSTAVNÍ SOUD, 2007 - „PL.ÚS 2/06“:

„Rekapitulace návrhu.

- 1. Podáním doručeným Ústavnímu soudu dne 16. 1. 2006 navrhla skupina senátorů Senátu Parlamentu České republiky s odvoláním na čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy České republiky (dále „jen Ústava“) a podle § 64 odst. 1 písm. b) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), aby Ústavní soud zrušil zákon č. 495/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), (dále jen „zákon č. 495/2005 Sb.“) a „eventuálně“ v záhlaví označená ustanovení zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů, (dále též „zákon“, popř. „zákon č. 3/2002 Sb.“), a dalších zákonů, neboť obojí je podle jejich názoru v rozporu s ústavním pořádkem, jmenovitě čl. 1 a čl. 6 větou druhou Ústavy, čl. 4 odst. 4, čl. 15 a 16 Listiny základních práv a svobod (dále též „Listina“), jakož i s nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/02.

¹⁵ http://cs.wikipedia.org/wiki/Moc_výkonná_v_Česku

¹⁶ Zjevení, 20:4 - viz <http://www.biblegateway.com/passage/?search=Zjeven%C3%AD%20Janovo+20&version=B21>; Zjevení, 14:9-12 - viz <http://www.biblegateway.com/passage/?search=Zjeven%C3%AD%20Janovo+14&version=B21>; Zjevení, 14:9-12 - viz <http://www.biblegateway.com/passage/?search=Zjeven%C3%AD%20Janovo+14&version=B21>; Zjevení, 16:2 - viz <http://www.biblegateway.com/passage/?search=Zjeven%C3%AD%20Janovo+16&version=SNC>; Zjevení, 13:16-18 - viz <http://www.biblegateway.com/passage/?search=Zjeven%C3%AD%20Janovo%2013,16&version=B21>; viz také http://www.necipujtenas.cz/Files/necipujtenas/czech_charter_of_fundamental_rights_and_basic_freedoms_microchiping_and_faith.pdf

- 2. V části I. „Specifikace zákona, vůči němuž návrh směřuje“ především navrhovatelé vyslovují podezření, že záměrem zákonodárce při přijímání napadené novely zákona č. 3/2002 Sb. bylo omezit náboženské svobody, provést protiústavně restriktivní výklad Listiny a porušit rozhodnutí Ústavního soudu, a to vše v situaci, kdy pro takový přístup neshledaly „žádné negativní empirické zážitky z dosavadního fungování církví a náboženských společností a jimi zřízených institucí.“ /.../
- 8. V části III. „Omezení svobody náboženského vyznání“ navrhovatelé namítají
  - 1/ že „stát nemůže omezovat svobodu náboženského vyznání a zasahovat do ní (pokud její výkon neohrožuje práva druhých), nýbrž ji musí pouze chránit“,
  - 2/ že církve a náboženské společnosti jsou „s jinými soukromoprávními korporacemi“ nezaměnitelné, což je dáno především jejich „celospolečenským významem“; z toho vyplývá požadavek, aby bylo uznáno i jejich „určité privilegované postavení“ a „ústavní ukotvení“, a konečně
  - 3/ že součástí výkonu náboženství je pro věřící nejen jednání spojené s vyznáním určité víry, ale i „působení církve ve světě a vyzařování víry do společnosti“ činnostmi v oblasti humanitární, sociální, charitativní a vzdělávací. /.../
- 11. V části IV. „Snížení dosavadního standardu práv a svobod“ navrhovatelé s odkazem na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva (rozsudek ze dne 28. 7. 1999 ve věci *Selmouni v. Francie*, stížnost č. 25803/94, rozsudek ze dne 27. 11. 2003 ve věci *Hénaf v. Francie*, stížnost č. 65436/01) a Ústavního soudu (sp. zn. Pl. ÚS 36/01, sp. zn. Pl. ÚS 44/02, sp. zn. II. ÚS 321/04 - Sbíрка rozhodnutí, svazek 26, nález č. 80, vyhlášen pod č. 403/2002 Sb.; svazek 30, nález č. 98, vyhlášen pod č. 210/2003 Sb.; svazek 36, nález č. 33) uplatňují výhradu, že „úroveň ochrany lidských práv má s časem růst, a nikoli klesat“, zatímco v daném případě je tomu naopak. /.../
- 13. Navrhovatelé „argumentem od většího k menšímu“ též dovozují, že

nemůže-li omezení dosažené úrovně ochrany lidských práv podle Ústavního soudu založit novela Ústavy, pak „tím spíše nemůže ke snížení úrovně ochrany lidských práv vést prostá změna obyčejného zákona. /.../

- 16. V části V. „Rozpor s principem materiálního právního státu“ navrhovatelé vytýkají „nesystémové a ryze účelové použití pojmu evidence“, které je tím „v rozporu s principem materiálního právního státu - požadavkem právní jistoty, jasnosti, předvídatelnosti a určitosti práva.“ /.../
- 17. V části VI. „Rozpor s principem ochrany menšin“ navrhovatelé na základě demografických údajů ze sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001 dovozují, že věřící jsou „společenskou menšinou“ a podle jejich mínění „i v tom“ spočívá „jeden z politických důvodů“, proč „voliči tedy ve své většině nepřátelský postoj velké části politické třídy k církvím a restrikce vůči náboženské svobodě aprobují.“ /.../
- 18. V části VII. „Odůvodnění formulace eventuálního návrhu“ navrhovatelé uplatňují názor, že přijetí zákona č. 495/2005 Sb. tím, že vybočuje ze závazných názorů Ústavního soudu a že bezdůvodně omezuje dosažený standard ochrany lidských práv, zakládá „absenci normotvorné kompetence Parlamentu“, což pak dovoluje derogaci zákona samotného, ačkoli jde o novelu zákona jiného.
- VIII. Ústavní principy náboženské svobody v ústavním pořádku v České republice.
  - 44. Ústavní soud se již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 6/02 vyslovil k jednotlivým ústavním principům náboženské svobody v ústavním pořádku České republiky. Z názorů tam vyjádřených vychází i nyní. /.../
  - 46. Oproti svobodě svědomí a náboženského vyznání, u níž Listina nestanoví žádné možné podmínky pro její omezení, lze svobodu výkonu náboženství nebo víry omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých (čl. 16 odst. 4 Listiny, usnesení ze dne 8. 10. 1998 sp. zn. IV. ÚS 171/97, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 12, usn. č. 57, str. 457 a násl.).

- 47. Řečeným je podepřena respektovaná zásada autonomie církví a náboženských společností, jež spočívá především v tom, že stát do činnosti církví a náboženských společností nesmí zasahovat, a pokud se aktivita církví omezí na vnitřní záležitosti (zejména na organizační členění), není principiálně možno tato opatření přezkoumávat soudy.
- 48. Evropský soud pro lidská práva v odůvodnění rozsudku ze dne 26. 10. 2000 ve věci Hasan a Chaush v. Bulharsko, stížnost č. 30985/96, odst. 62, konstatoval, že „pokud se jedná o organizaci náboženské společnosti, čl. 9 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod musí být interpretován ve světle čl. 11, který chrání výkon sdružovacího práva proti neoprávněným zásahům státu. Viděno v této perspektivě, právo věřících na náboženskou svobodu zahrnuje očekávání, že společenství bude umožněno působit mírumilovně, bez svévolných státních zásahů. Autonomní existence náboženských společností je nepostradatelná pro pluralismus v demokratické společnosti, a je tedy otázkou spočívající v samotném jádru ochrany, kterou čl. 9 poskytuje. To přímo zahrnuje nejen organizaci náboženské společnosti, ale i efektivní výkon náboženské svobody všemi jejími aktivními členy. Kdyby organizační život náboženské společnosti nebyl chráněn čl. 9 Úmluvy, všechny jiné aspekty individuální náboženské svobody by tím byly dotčeny.“ (k tomu též srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 12. 2001 ve věci Metropolitní církve Besarábie a další v. Moldávie, stížnost č. 45701/99, odst. 118 a 123). /.../ (Tento důležitý faktor je často nejruznějšími vyhláškami o povinném „čipování“ zvířat zcela ignorován, pozn. autora)
- 52. Vzhledem k normativní změně ve vymezení „evidovaných právnických osob“ (jak bude v dalším popsána) se oproti původnímu hodnocení (v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 6/02) kontextuálně posouvá i dříve vyjádřená argumentace pojmy „registrace“ a „evidence“, jež nemusí již stát v ostré kontrapozici. Lze v obecné rovině předeslat, že konkrétní „evidence“, byť i opticky „konstitutivní“, svými podmínkami nejenže nemusí mít veškeré

znaky „registrace“, nýbrž je způsobilá se spíše blížit „deklaraci“, zejména respektuje-li vznik právnické osoby již k datu zřízení a jestliže musí být provedena v zákonem stanoveném čase vždy, splní-li navrhovatel objektivně rozumné formální podmínky. Spíše než spor o evidenci a registraci pak materiálně jde o posouzení, jaké (akceptovatelné a contrario nevěcné, neúměrně zátěžlivé či dokonce šikanózní) podmínky zákon pro vznik evidované právnické osoby klade, resp. zda její povahou jsou - ve vztahu k proklamované ochraně jiných ústavních hodnot - legitimní a zda v adekvátní proporcii vystihují střet dotčených ústavních hodnot obou. /.../ (Podobně viz také požadavky na povinné poskytování dat do nejrůznějších databází např. o věřících majitelích psů v souvislosti s „čipováním“, pozn. autora.)

- 79. Především právě pro úzké určení předmětu činnosti církví evidovaných podle zákona č. 3/2002 Sb., omezené toliko na „organizaci, vyznávání a šíření náboženské víry“, Ústavní soud nálezem sp. zn. Pl. ÚS 6/02 tehdejší ustanovení § 6 odst. 2 zákona zrušil. Ústavní soud zde konstatoval, že úkol církví a náboženských společností nelze redukovat na pouhé vyznávání určité náboženské víry, nýbrž jejich činnost ve společnosti je podstatně širší a spočívá též ve vyzařování náboženských hodnot navenek, a to prostřednictvím nejen religiózní činnosti, ale také např. činností charitativní, humanitární a obecně vzdělávací (obdobně nález sp. zn. I. ÚS 146/03). /.../ (S tímto konstatováním Ústavního soudu je třeba počítat při posuzování vztahu veřejně projevovaných náboženských hodnot a případné povinnosti „čipovat“ zvířata ve vlastnictví věřících občanů ČR, pozn. autora.)
- 93. *Z hlediska metodologického je namístě použití testu proporcionality spočívajícího na třech kritériích (srov. kupř. sp. zn. Pl. ÚS 41/02, sp. zn. Pl. ÚS 34/04 - Sbírka rozhodnutí, svazek 32, nález č. 10, vyhlášen pod č. 98/2004 Sb.; svazek 38, nález č. 138, vyhlášen pod č. 355/2005 Sb.). Prvním je hodnocení jednoduchého práva hlediskem vhodnosti, jehož obsahem je*

posuzování zvoleného normativního prostředku z pohledu možného naplnění sledovaného účelu. Není-li daný normativní prostředek způsobilý sledovaného účelu dosáhnout, jde ze strany zákonodárce o projev svévole, jenž se považuje za rozporný s principem právního státu. Druhým krokem uplatnění principu proporcionality je posouzení jednoduchého práva hlediskem potřebnosti, jež sleduje analýzu plurality možných normativních prostředků ve vztahu k zamýšlenému účelu a jejich subsidiaritu z hlediska omezení ústavou chráněné hodnoty. Lze-li zákonodárcem sledovaného účelu dosáhnout alternativními normativními prostředky, je pak ústavně konformní ten, jenž danou ústavně chráněnou hodnotu omezuje v míře nejmenší. Sleduje-li posuzované jednoduché právo na straně jedné ochranu určité z ústavně chráněných hodnot, na straně druhé však jinou omezuje, uplatní se třetí hledisko principu proporcionality, jež vychází z jejich poměrování, resp. představuje metodologii zvažování těchto v kolizi stojících ústavních hodnot. /.../ (Např. povinné „čipování“ zvířat má jednoznačné alternativy, přičemž výsledný účel, který by měl být díky implantaci mikročipů dosažen: se v mnoha konkrétních případech nepodařilo vůbec naplnit, pozn. autora.)

- 126. /.../ *„Věřící“, at' je jich podle „sčítání lidu, domů a bytů“, jak uvádějí navrhovatelé, více nebo méně, jsou ve svém ústavním postavení chráněni speciálně - rozhodným (a uvažovaným) - článkem 16 (a čl. 15 odst. 1) Listiny.* (Platí to především ve vztahu k povinnému „čipování“, které je v rozporu s vírou, svědomím, náboženským vyznáním konkrétních občanů České republiky, pozn. autora.)

1. *Odlíšné stanovisko soudce Stanislava Balíka¹⁷. /.../ „Od nejstarších dob starala se církev o osoby ochrany potřebující, zejména o chudé ... Též v jiných směrech humanitní péče byla církev činna, o čemž svědčila různá hospitalia, collegia, montes pietatis a jiná zařízení. Ve středověku se pokládala veřejná dobročinnost za věc ryze církevní. Mezi účely církevními a dobročinnými nebylo*

¹⁷ [http://cs.wikipedia.org/wiki/Stanislav_Balík_\(1956\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Stanislav_Balík_(1956))

rozeznáváno. Ústavy dobročinné měly povahu ústavů církevních. Tridentium ukládá biskupům péči o ústavy humanitní. Ve smyslu tohoto ustanovení byly založeny četné ústavy, z nichž mnohé trvají dodnes.“ (srov. A. Hobza, J. Tureček, Úvod do církevního práva, Praha 1936, str. 236).

2. Odlišné stanovisko JUDr. Ivany Janů¹⁸: „Z mezinárodně komparativního hlediska je příznačné, že v některých (ideologicky a nábožensky neutrálních) státech je uvedena celospolečenská prospěšnost církví dokonce „oceňována“ statusem veřejnoprávní korporace a ústavním zakotvením (srov. Německo, Rakousko), z komparativního hlediska jsou běžnou pozitivní sankcí fungování církví (i v České republice) např. daňová zvýhodnění. Staletí evropských zkušeností s působením církví nedávají v současné realitě důvod pro apriorní nedůvěru a podezíravost ze strany státní moci obecně se projevující v regulaci života církví a restrikcích v jejich svobodném veřejném působení. /.../ K ústavněprávnímu rozměru rozsahu činností církevních právnických osob se vyjádřil již nález sp. zn. Pl. ÚS 6/02. Ústavní soud tehdy dospěl k závěru, že nelze zákonem omezovat aktivity církevních právnických osob pouze na „organizaci, šíření a vyznávání víry“. Dále nález např. odkazem na znění návrhu textu Smlouvy mezi Českou republikou a Svatým stolcem o úpravě vzájemných vztahů hovoří např. o působení v oblasti „školství, zdravotnictví, sociální a charitativní péče“. S uvedenou myšlenkou se zjevně rovněž ztotožnili i soudci s odlišným stanoviskem k odůvodnění tehdejšího nálezu, kteří z hlediska mezinárodní komparace dospěli k závěru, že vyloučení činnosti „charitativní, kulturní, sociální péče apod.“ z širšího působení církevních právnických osob je v rozporu s čl. 16 odst. 2 Listiny. /.../ V nálezu sp. zn. I. ÚS 146/03 vyslovil Ústavní soud rovněž přesvědčení, že „aktivity církví a náboženských společností - a tedy i jimi zřizovaných církevních právnických osob - se nemohou redukovat toliko na oblasti náboženské víry; mezi ně patří i aktivity orientované navenek, typicky např. činnosti humanitární, charitativní, vzdělávací apod.“ /.../ ovšem ani tento závěr se nevztahuje k dříve samotným plénem vymezené otázce rozsahu činností chráněných čl. 16 odst. 2 Listiny, resp. dostatečnosti rozsahu

18 http://cs.wikipedia.org/wiki/Ivana_Janů

těchto činností v nynější zákonné úpravě. Navrhovatelé totiž netvrdili, že je církevním právnickým osobám nějak bráněno v činnostech v zákoně uvedených, nýbrž namítali, že zákon jim znemožňuje spojení víry s činnostmi v zákoně neuvedenými, ačkoliv tyto rovněž požívají ochrany čl. 16 Listiny. /.../ (Viz otázky kolem povinného „čipování“, pozn. autora.)

4. *Odlíšné stanovisko soudce Miloslava Výborného¹⁹: S většinově přijatým nálezem jsem nesouhlasil v přesvědčení, že jím jsou popřeny právní názory, k nimž ve vztahu k řešené problematice Ústavní soud opakovaně v minulosti dospěl zejména v nálezech sp. zn. Pl. ÚS 6/02 a sp. zn. I. ÚS 146/03. Přitom podmínky k překonání vlastní judikatury Ústavním soudem v doktríně souhrnně vytyčené nálezem sp. zn. Pl. ÚS 11/02 (Publikován ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 30, nález č. 87, str. 309; vyhlášen pod č. 198/2003 Sb.) v projednávané věci dle mého úsudku naplněny nebyly; absence vysvětlení, proč dřívější názory Ústavního soudu zůstaly opominuty, v odůvodnění přijatého nálezu nahrazena je opakovaným - avšak dle mého názoru nepřiléhavým - tvrzením, že prý k odklonu od dosavadní rozhodovací praxe Ústavního soudu v projednávané věci nedošlo. Nemá-li se sám Ústavní soud jako ústavní orgán, tj. orgán veřejné moci, dopouštět libovůle, jejímuž zákazu je sám také podroben, neboť i Ústavní soud, či právě on, je povinen respektovat rámec ústavního státu, v němž je výkon libovůle orgánům veřejné moci striktně zapovězen, musí se cítit vázán svými vlastními rozhodnutími, která může svou judikaturou překonat jen za určitých podmínek. Tento postulát lze přitom charakterizovat jako podstatnou náležitost demokratického právního státu [čl. 1 odst. 1 ve spojení s čl. 9 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)]. První možností, kdy Ústavní soud může překonat vlastní judikaturu, je změna sociálních a ekonomických poměrů v zemi nebo změna v jejich struktuře anebo změna kulturních představ společnosti. Další možností je změna či posun právního prostředí tvořeného podústavními právními normami, které v souhrnu ovlivňují nahlížení ústavních principů a zásad, aniž by z nich ovšem vybočovaly, a především neomezují princip demokratické právní státnosti (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Další*

¹⁹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Miloslav_Výborný

možností pro změnu judikatury Ústavního soudu je změna, resp. doplnění těch právních norem a principů, které tvoří závazná referenční hlediska pro Ústavní soud, tj. takových, které jsou obsaženy v ústavním pořádku České republiky, nejde-li samozřejmě o změny odporující limitům stanoveným čl. 9 odst. 2 Ústavy, tj., nejde-li o změny podstatných náležitostí demokratického právního státu.²⁰

JUDIKÁT - ÚSTAVNÍ SOUD, 1999 - „PL.ÚS 18/98“:

„Ústavní soud při projednávání předmětné otázky vycházel z ust. čl. 15 odst. 1 Listiny, které každému zaručuje svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání včetně práva každého změnit své náboženství nebo víru, popřípadě být bez náboženského vyznání. Tato práva mají absolutní charakter v tom smyslu, že nikdo nemůže být podroben takovému opatření, jehož cílem je změna procesu a způsobu myšlení, nikoho nelze nutit, aby změnil svoje myšlení, náboženské vyznání nebo víru. Při jejich ochraně se jedná o respektování "vnitřního" rozměru těchto práv, který vylučuje jakýkoliv nátlak nebo ovlivňování myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Tato práva v důsledku jejich absolutního charakteru není proto možné omezovat zákonem. Součástí svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání je i právo nevykonávat vojenskou službu, pokud je výkon takové služby v rozporu se svědomím nebo náboženským vyznáním jedince. V obecné rovině proto i pro právo nevykonávat vojenskou službu platí výše uvedená charakteristika, tj. jedná se o právo absolutní s vnitřním rozměrem, které není možno omezovat zákonem. Svědomí, myšlení, náboženské vyznání, víra včetně zákazu donucování k výkonu vojenské služby, pokud je v rozporu s těmito kategoriemi, jsou svou vnitřní povahou nedotknutelné, a proto ani nepodléhají (nemohou podléhat) žádným zákonným omezením. Současně však je třeba vidět, že většina těchto práv nabývá reálné hodnoty jen tehdy, jestliže je možné tato práva i veřejně, tj. navenek identifikovatelným způsobem projevit. /.../ Jestliže právo nevykonávat vojenskou službu, pokud je v rozporu se svědomím nebo náboženským vyznáním, je začleněno v čl. 15 odst. 3 Listiny, pak podle názoru Ústavního soudu

²⁰ <http://www.judikaty.info/cz/document/uscr/29528/?nohist=&nhid=>

nelze k posuzování tohoto práva přistupovat jinak než jak bylo uvedeno výše.

(Viz otázky kolem povinného „čipování“: rozpor s vírou, svědomím, náboženským vyznáním atd., pozn. autora.)

„III. Ústavní soud při projednávání předmětné otázky vycházel z ust. čl. 15 odst. 1 Listiny, které každému zaručuje svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání včetně práva každého změnit své náboženství nebo víru, popřípadě být bez náboženského vyznání. Tato práva mají absolutní charakter v tom smyslu, že nikdo nemůže být podroben takovému opatření, jehož cílem je změna procesu a způsobu myšlení, nikoho nelze nutit, aby změnil svoje myšlení, náboženské vyznání nebo víru. Při jejich ochraně se jedná o respektování "vnitřního" rozměru těchto práv, který vylučuje jakýkoliv nátlak nebo ovlivňování myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Tato práva v důsledku jejich absolutního charakteru není proto možné omezovat zákonem. Součástí svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání je i právo nevykonávat vojenskou službu, pokud je výkon takové služby v rozporu se svědomím nebo náboženským vyznáním jedince. V obecné rovině proto i pro právo nevykonávat vojenskou službu platí výše uvedená charakteristika, tj. jedná se o právo absolutní s vnitřním rozměrem, které není možno omezovat zákonem. Svědomí, myšlení, náboženské vyznání, víra včetně zákazu donucování k výkonu vojenské služby, pokud je v rozporu s těmito kategoriemi, jsou svou vnitřní povahou nedotknutelné, a proto ani nepodléhají (nemohou podléhat) žádným zákonným omezením. Současně však je třeba vidět, že většina těchto práv nabývá reálné hodnoty jen tehdy, jestliže je možné tato práva i veřejně, tj. navenek identifikovatelným způsobem projevit. Právo veřejně projevit svoje myšlení, přesvědčení, náboženské vyznání nebo víru je rovněž garantováno Listinou, a to v čl. 16 ve vztahu k náboženství a víře a v čl. 17 jako svoboda projevu obecně. Je samozřejmé, že spektrum či rozsah vnějších projevů je velmi široký a s některými z nich právní řád spojuje i konkrétní právní následky. /.../ Jestliže právo nevykonávat vojenskou službu, pokud je v rozporu se svědomím nebo náboženským vyznáním, je začleněno v čl. 15 odst. 3 Listiny, pak podle názoru Ústavního soudu nelze k posuzování tohoto práva přistupovat jinak než jak bylo

uvedeno výše. Z uvedeného vyplývá, že i v případě tohoto práva je nezbytné rozlišovat jeho vnitřní a vnější stránku, tj. vnitřní přesvědčení nevykonávat vojenskou službu pro rozpor se svědomím nebo náboženským vyznáním, a vnější projev takového přesvědčení, tj. odmítnutí výkonu vojenské služby. Vnitřní stránka tohoto práva je absolutní a neregulovatelná, vnější stránka, tj. výkon tohoto práva navenek je naopak regulovatelná a může být i omezena za určitých stanovených podmínek. Pro vnější projev práva nevykonávat vojenskou službu je možnost jeho regulace zákonem navíc samostatně stanovena přímo v čl. 15 odst. 3 věta druhá Listiny. Skutečnost, že vnější projevy svědomí, náboženského vyznání s cílem odmítnout vojenskou službu, nemají "autonomní" charakter a od jiných projevů náboženského vyznání či svědomí oddělený (odlišný) právní režim, plně potvrzuje i dosavadní judikatura evropské komise pro lidská práva. I když v Úmluvě o lidských právech a základních svobodách není možno najít základní právo odmítnout vojenskou službu z důvodů svědomí nebo náboženského vyznání a čl. 4 odst. 3 písm. b) Úmluvy ponechává smluvním stranám volnost uznat nebo neuznat důvody svědomí pro odmítnutí vojenské služby, stížnosti jednotlivců přicházející komisi ze států, v nichž se uznává právo odmítnutí vojenské služby z důvodů svědomí, jsou pravidelně zařazovány do celkového rámce práva na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání podle čl. 9 Úmluvy. Pokud se jedná o omezení vnějšího projevu náboženského vyznání nebo přesvědčení (čl. 9 odst. 2 Úmluvy) komise pro lidská práva v případě Grandrath (stížnost 2299/64) zdůraznila: "Každý z článku 8 až 11 garantuje ve svém odstavci 1 určitá práva, ale ve svém odstavci 2 současně smluvní strany zmocňuje k jejich omezení za předpokladu splnění určitých podmínek. V případě, že strany tato práva omezí, jsou stále vázány ustanoveními čl. 14 Úmluvy. Stanovení omezení diskriminačním způsobem vede k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s čl. 9 Úmluvy." Jinými slovy řečeno, komise pro lidská práva respektuje omezení vnějších projevů náboženského vyznání nebo přesvědčení, včetně těch, jejichž cílem je odmítnutí vojenské služby, ale zkoumá, zda takováto omezení stanovená zákonem a "nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky anebo ochrany práv a svobod druhých" nemají diskriminační charakter. Stejně jako čl. 9

odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tak i čl. 16 odst. 4 Listiny podřizují výkon ústavního práva veřejně projevovat svoje smýšlení potřebám demokratické společnosti. Článek 16 odst. 4 Listiny výslovně uvádí, že "Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých." Na základě výše uvedených rozborů a úvah lze částečně shrnout tak, že právo odmítnout výkon vojenské služby pro rozpor se svědomím nebo náboženským vyznáním je vnějším projevem práva na svobodu myšlení, svědomí, náboženského vyznání a víry včetně práva nekonat vojenskou službu, pokud je s nimi v rozporu, a jako vnější projev může být také zákonem omezeno v souladu s obecnými principy zakotvenými Ústavou ČR a Listinou. /.../ Uvedenou problematikou se zabývaly i Ústavní soudy některých států, jejich judikatura je však velmi odlišná a odráží různé názory a různé přístupy. Shodně např. judikovaly italský Ústavní soud a německý Ústavní soud, které konstatovaly, že jedinec musí mít právo odmítnout výkon vojenské služby z důvodu svědomí nebo náboženského vyznání nejen v časově omezeném období po ukončení odvodního řízení, ale i v časově ohraničené době po zahájení výkonu vojenské služby. /.../ Jestliže připustíme, že právo odmítnout výkon vojenské služby pro rozpor se svědomím nebo náboženským vyznáním je vnějším projevem svobody myšlení, svědomí, náboženského vyznání a víry, pak je jednoznačně dána možnost jeho omezení v hranicích čl. 15 odst. 3 věta druhá, čl. 16 odst. 4 a čl. 17 odst. 4 Listiny. Vzhledem k vnitřnímu základu těchto práv i při využívání ústavního práva změnit svoje náboženské vyznání nebo víru nikdo nebrání (a ani nemůže bránit) oprávněné osobě, aby svoje náboženské vyznání nebo víru změnila. Pokud však jde o veřejný projev takto změněného náboženského vyznání nebo víru ve smyslu zákona o civilní službě, je důvodem k odmítnutí vojenské základní (náhradní) služby nebo vojenských cvičení jen ten, který je uplatněn v zákonem stanovených lhůtách a způsobem zákonem rovněž určeným. (Zákon by tedy měl počítat s výjimkami např. z povinnosti trvale označovat „čipovat“ zvířata nebo lidské bytosti mj. z důvodů výhrady svědomí, víry, náboženského vyznání atd., pozn. autora.) /.../ Zde je snad na místě připomenout, že právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání (které je nepochybně zaručeno)

se v určitém časovém okamžiku váže (vztahuje) k určité skutečnosti, kterou je právě výkon vojenské základní služby. (Viz např. lhůty v českých vyhláškách o povinném „čipování“ psů, pozn. autora.) /.../ Z uvedených pohledů lze mít za to, že současná právní úprava je ústavně akceptovatelná, když je v ní dostatečně obsažena možnost v rozumné době a za rozumných okolností se svobodně a odpovědně rozhodnout a své přesvědčení vyjádřit. /.../ I když Listina v čl. 15 odst. 3 stanoví, že podrobnosti realizace práva odmítnout vykonávat vojenskou službu stanoví zákon, je obsah této právní úpravy limitován i dalšími ustanovení Listiny. Nemůže být uplatňována taková právní úprava, která by zasahovala absolutně samu podstatu práva odmítnout vykonávat vojenskou službu stanovením zániku práva pouhým uplynutím času. Taková je v rozporu s čl. 4 odst. 4 Listiny, protože není šetřeno podstaty a smyslu předmětného základního práva, když je výrazným způsobem omezena možnost jeho uplatnění, což by mohlo vyvolat újmu na právech jedince právě pro uplatňování základních práv a svobod (čl. 3 odst. 3 Listiny). Ústavní soud si je vědom změny právní situace, kterou vyvolá jeho rozhodnutí o zrušení § 2 odst. 2 zákona o civilní službě, a proto napadené ustanovení zákona o civilní službě zrušil k 31. 12. 1999 tak, aby Parlament ČR mohl upravit možnost prominutí zmeškání lhůty, v níž může občan vykonat svoje právo odmítnout vykonávat vojenskou službu, tedy nalézt způsob jak změnit v naznačeném směru dosud trvající stav a zmírnit tak přílišnou tvrdost zákona obsaženou ve stávajícím znění § 2 odst. 2 zákona o civilní službě. Poučení: Proti tomuto rozhodnutí se nelze odvolat. V Brně dne 2. června 1999²¹

JUDIKÁT - ÚSTAVNÍ SOUD, 2003 - „II.ÚS 227/97“:

„Dne 26. 6. 1997 se na Ústavní soud obrátil s ústavní stížností J.C., v době podání ústavní stížnosti ve Vazební věznici P. V době řízení došlo ke změně v právním zastoupení, kdy původní advokát JUDr. P.B. vypověděl plnou moc a v řízení bylo pokračováno poté, co zastoupení stěžovatele převzal Mgr. D.S. Dále byl stěžovatel dne 3. 2. 1998 na základě amnestie prezidenta republiky propuštěn z vazby, nicméně zčásti na svém návrhu trvá a požaduje vydání nálezu, ve kterém bylo vysloveno, že stěžovatel je nucen přijímat potravu, která odporovala jeho židovskému

21 <http://www.judikaty.info/cz/document/uscr/6677/?nohist=&nhid=>

náboženskému vyznání a byl tak vystaven strádání, případně smrti hlady, čímž došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 2, čl. 7 odst. 2 a čl. 16 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Stěžovatel se svou ústavní stížností domáhá zajištění takového druhu stravování, které odpovídá jeho židovskému náboženskému vyznání. Ve své ústavní stížnosti stěžovatel uvádí, že je židovského náboženského vyznání a je mu povoleno požívat pouze tzv. košer stravu. Navíc se k dosažení vyššího stupně zřekl požívání jakéhokoli masa (nejen vepřového) mimo rybího. To podle jeho názoru vazební věznice nerespektuje, což má pro něj závažné následky. V době podání stížnosti ztratil na váze 12 kg, neměl zajištěnou odpovídající teplou stravu a bylo mu podle jeho tvrzení bráněno v obstarávání doplňkové stravy. Tato situace spojená s dlouhodobým hladověním měla vést i k jeho pokusu o sebevraždu. (Viz také těžké životní situace věřících majitelů zvířat, kteří jsou vystaveni necitlivému zásahu české moci výkonné/zákonodárné: požadavky na povinné „čipování“ psů pod hrozbou kontrol a drastických pokut, pozn. autora.) Stěžovatel je cizinec a hovoří pouze anglicky, což stěžuje jeho komunikaci se správou Vazební věznice P. Stížnost byla podána včas a stěžovatel byl řádně zastoupen ve smyslu ustanovení § 30 odst. 1 a § 31 zákona č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu. Na tomto základě ústavní soud přezkoumal přípustnost ústavní stížnosti. Svůj návrh stěžovatel spojil s návrhem na vydání předběžného opatření, kterým by se upravilo jeho postavení a stravování ve Vazební věznici P. do doby, než bude o jeho ústavní stížnosti rozhodnuto. Ústavní soud zvážil podmínky a okolnosti, které stanoví § 80 odst. 2, zákona č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu, pro rozhodnutí o vydání předběžného opatření. Vzhledem k tomu, že neměl dostatek podkladů pro rozhodnutí ve věci samé, došel k závěru, že by neodpovídalo veřejnému zájmu návrh na vydání předběžného opatření "a limine" zamítnout. Veřejný zájem na odvrácení závažné újmy na zdravotním stavu stěžovatele, který se dovolává své základní svobody podle čl. 16 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 9 odst. 1 Úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.), vedl ústavní soud k názoru, že vyhovění návrhu na vydání předběžného opatření je ve shodě nejen s podmínkami, stanovenými v § 80 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu, nýbrž i v § 80 odst. 2 téhož zákona a rozhodl usnesením, č. j. II. ÚS 227/97-10, tak, že návrhu

na vydání předběžného opatření vyhověl a správě Vazební věznice P., uložil, aby až do rozhodnutí ústavního soudu ve věci ústavní stížnosti navrhovatele, vedené pod sp. zn. II. ÚS 227/97, nepokračovala v podávání stravy, jejíž požívání je v rozporu s praktikami náboženské víry, ke které se navrhovatel hlásí. /.../ Vazební věznice P. připravuje osm druhů jídel včetně šesti diet. Není však již v jejich možnostech připravovat muslimskou stravu či košer stravu, když se ve věznici nachází jedna třetina cizinců, z nichž každý má nějaké zvláštní náboženství. Co se týče osoby stěžovatele, bylo v červenci 1997 provedeno jednání s konzulátem USA a žádosti konzula ohledně dovozu košer stravy bylo vyhověno, stejně jako nabídce na dovoz této stravy ze strany Židovské obce v P.“ /.../ posouzení možného zásahu do těchto práv stěžovatele závisí na posouzení, zda bylo porušeno jeho právo svobodně projevovat náboženství tak zásadním způsobem, že to mohlo ohrozit jeho život nebo způsobit tíživý pocit ponižujícího zacházení. Podle čl. 16 odst. 1 Listiny má každý právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu. Podle čl. 16 odst. 4 Listiny výkon této svobody může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých. Ještě širěji upravuje oblast náboženské svobody čl. 18 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (vyhl. č. 120/1976 Sb.), který hovoří o zachovávání obřadů (v autentickém znění "observance, practice") a zakazuje (odst. 2) podrobit někoho donucování, které by narušovalo mimo jiné jeho svobodu vyznávat náboženství podle jeho vlastní volby. Zde je proto třeba zdůraznit, že se jedná o svobodu, která zajišťuje možnost každého projevovat své náboženství bez zásahu státu. Stát tak není obecně vzato povinen opatřovat vyznavačům nějakého náboženství pomůcky, místnosti, zařízení. To mu přímo zakazuje čl. 2 odst. 1 Listiny zdůrazňující požadavek náboženské neutrality státu. Stát je povinen respektovat onen autonomní prostor věřících, do kterého nebude zasahovat. V daném případě se však stěžovatel nedomáhá zachování náboženské svobody jako prostoru volného od zásahu státu, nýbrž jako práva na to, aby mu stát poskytoval nějaké věcné plnění, jehož obsah stát nemůže ovlivnit, neboť je určeno náboženskými představami stěžovatele. Kautely čl. 16 odst. 4

Listiny a čl. 18 odst. 3 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech se na tento konkrétní případ nevztahují. (Věřící odmítající povinně „čipovat“ svá zvířata nebo sami sebe se přirozeně domáhají zachování náboženské svobody jako prostoru volného od zásahu státu, pozn. autora.) Možnost omezit náboženský projev z důvodu ochrany zdraví zde nepřichází v úvahu, neboť přijímání košer stravy k ohrožení zdraví vést nemůže. Rozhodující pro vyřešení případu je proto odpověď na otázku, zda je Česká republika jako veřejná moc povinna poskytnout speciální stravu, jejíž požívání je součástí výkonu náboženství, jestliže se vyznavač takové víry nachází ve věznici, tj. v moci státu, a je omezen v osobní svobodě. Ústavní soud ve svém usnesení, č. j. II. ÚS 227/97-10, došel s ohledem na ustanovení čl. 18 odst. 2 Mezinárodního paktu a o občanských a politických právech k závěru, že stát musí respektovat náboženskou svobodu stěžovatele a nesmí jej nutit přijímat stravu, která odporuje jeho náboženskému vyznání. (Logicky tedy moc výkonná nesmí nutit věřícího člověka, aby implantoval čip svému zvířeti v rozporu se svědomím, vírou atd., pozn. autora.) /.../ Šetření ukázalo, že správa Věznice-P. přijala taková opatření, která umožnila, aby stěžovatel nebyl ve výkonu své víry dotčen. (Přijme takové opatření např. magistrát příslušného města na území České republiky, aby ochránil práva svých věřících občanů z hlediska respektu k věroučnému odmítnutí povinného čipování zvířat a lidských bytostí?, pozn. autora.) Ústavní soud zde zastává názor, že není možné dát obecnou odpověď na výše položenou otázku. Nenašly ji ani soudy v jiných státech, které se problémy projevu náboženství v případech vězňů zabývaly (např. soudy USA v případech Northern v. Nelson, Childs v. Pegelow, Barnett v. Rogers a zejména pro řešený případ United States v. Huss, United States v. Kahane a Kahane v. Carlson - J. W. Palmer: Constitutional Rights of Prisoners. 4. vyd., Cincinnati 1991, v jiném ohledu W. Michale: Recht und Pflicht zur Zwangsernährung bei Nahrungsverweigerungen in Justizvollzugsanstalten. Frankfurt am Main 1983). Správa věznice zde má podle názoru ústavního soudu prostor k uvážení pro výběr rozumných prostředků, které v rámci principu přiměřenosti a respektování čl. 4 odst. 4 Listiny zajistí možnou míru respektování projevu náboženské svobody v případě osob ve vazbě. Osoby ve vazbě jsou tak podrobeny omezením, ta však nejsou bez hranic, zejména ve vztahu k jejich jiným základním právům a svobodám. Řešení bude vždy záviset na konkrétních okolnostech případu, kde bude hrát významnou

roli:

- - konkrétní aspekt svobody projevu náboženství (zda může provádět sám nebo jen spolu s jinými),
- - povaha náboženství (každý o své víře rozhoduje sám),
- - zda náboženská pravidla nestanoví pro takové situace výjimku,
- - skutečnost, zda taková stravovací pravidla byla dodržována již před omezením osobní svobody (např. rabín) nebo se jich dotýčná osoba dožaduje až ve věznici (stěžovatel zprvu běžnou stravu přijímal),
- - počet takových osob ve věznici,
- - možnosti státu financovat takové zvýšené nároky, - možnosti poskytnout náhradní formu stravování,
- - povaha takových potravin (v případě epidemiologicky rizikových potravin),
- - nenarušení účelu omezení osobní svobody (potrava je dopravována určitému vězni, což může být zneužito k pašování zakázaných předmětů, ostatní vězni to mohou pocítovat jako svou diskriminaci),
- - možnosti dopravovat stravu do věznice (čl. 15 Vnitřního řádu VV P. umožňuje denní návštěvy zástupců církví) atd. ,

Jestliže v daném případě našla správa Věznice-P. způsob, jak svobodu projevu židovského náboženského vyznání zajistit, když stěžovateli umožnila, aby mohl dostávat požadovanou stravu zvenku (najdou takové řešení například obce požadující povinné čipování zvířat?, pozn. autora), **nenarušila tím v žádném případě ustanovení čl. 16 odst. 1 Listiny z toho důvodu, že ji měla poskytovat sama. Pokud by takový způsob neumožnila, např. z důvodu nebezpečí ohrožení účelu vazby, bylo by nutno posoudit možnosti státu zajistit jiný způsob košer stravování. V daném případě to nutné nebylo, neboť byla zvolena doprava stravy zvenčí a v současnosti již stěžovatel ve věznici není. /.../ V Brně dne 10. dubna 1998. Vojtěch Cepl Soudce Ústavního soudu.**²²

---

22 <http://www.judikaty.info/document/uscr/4636/?nohist=&nhid=>

JUDIKÁT - ÚSTAVNÍ SOUD, 2003 - „PL.ÚS 6/02“:

- „Navrhovatelé ve svém návrhu vycházejí z toho, že podle čl. 15 a 16 Listiny stát nemůže omezovat svobodu náboženského vyznání a zasahovat do ní, pokud její výkon neohrožuje práva druhých, nýbrž ji musí pouze chránit, což představuje typický příklad koncepce statutu negativu, kdy stát nemusí realizací těchto práv aktivní činností napomáhat, nesmí však do ní zasahovat. Z toho vyplývá, že právní nároky na církve a náboženské společnosti (dále také jen "církve") může stát v zásadě klást jen tehdy, jestliže zároveň církve a náboženské společnosti od státu něco dostávají. Z tohoto pojetí však napadený zákon ne zcela vychází, protože nerespektuje svébytné postavení církví, jež je odchylné od jiných právnických osob soukromého práva, a to s ohledem na historické důvody a celospolečenský význam církví a náboženských společností, jejichž činnost nelze redukovat na jednání spojené s vyznáváním určité víry, protože tyto instituce plní řadu dalších úkolů, které jsou ve svých důsledcích nezadatelné a nenahraditelné z hlediska státu a společnosti, a to i té její části stojící mimo ně. Proto by podle navrhovatelů stát měl církvím a náboženským společnostem přiznávat určité privilegované postavení, což však nečiní a naopak je oproti ostatním právnickým osobám znevýhodňuje. Efektivní činnost církví a náboženských společností vyžaduje různorodé organizační formy, což pojetí neformálních sdružení vyznávajících společnou víru nesplňuje. Podle názoru navrhovatelů by tyto instituce měly mít právo vytvářet různé organizace s právní subjektivitou, jak vyplývá z čl. 16 odst. 2 Listiny, podle kterého si církve a náboženské společnosti mohou zřizovat církevní instituce, které církevní právo vybavuje právní subjektivitou podle svých pravidel a nikoliv podle pravidel stanovených státem. Stát nemůže stanovovat, kdy vzniká právní subjektivita církví nebo které církevní instituce mohou mít právní subjektivitu udělenou jim církevními a náboženskými společnostmi a které nikoliv. /.../ Rovněž nelze souhlasit s pravomocí našeho státu udělovat i v zahraničí řádně vzniklým církvím právní subjektivitu, protože tato úprava je

mnohem přísnější než úprava podnikání zahraničních podnikatelů na území České republiky. To pak ve svém důsledku vede k porušení čl. 16 odst. 2 Listiny, neboť zákon podmiňuje vznik církevních právnických osob rozhodnutím státního orgánu, tedy omezuje zmíněnou svobodu daleko nad ústavně přípustný rámec. Skupina senátorů dále argumentuje tím, že z dikce a smyslu čl. 16 Listiny je patrné, že svobodu církve a náboženské společnosti vytvářet církevní instituce nelze redukovat jen na zakládání institucí, které nedisponují právní subjektivitou, nýbrž se vztahuje na instituce nadané způsobilostí k právním úkonům, což vyplývá z poslání těchto institucí, jejichž význam je neporovnatelný s významem běžných soukromoprávních sdružení. /.../ Ačkoliv čl. 16 odst. 4 Listiny umožňuje omezit církev a církevní společnosti při vytváření církevních institucí, zákon č. 3/2002 Sb. z ústavních kautel v tomto článku uvedených nevychází, neboť pokud by právní vznik církevních institucí nepodléhal evidenci (registraci), nemohla by tím být ohrožena ochrana veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnost nebo práva a svobody druhých. Z tohoto důvodu napadená úprava je porušením zákazu svévole ze strany veřejné moci. Není tím respektován princip sebeomezení státu při zásazích do svobody vyznání, podle kterého musí být při omezení základních práv a svobod šetřena jejich podstata a smysl a omezení nemohou být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena (čl. 4 odst. 4 Listiny).

- Senát se k návrhu skupiny senátorů vyjádřil prostřednictvím svého předsedy. Uvedl, že při projednávání zákona ve výborech, byla předmětná právní úprava kritizována zejména ze strany církví a náboženských společností. Zástupci tzv. tradičních církví zastávali názor, že dochází k omezení úrovně ochrany svobody náboženského vyznání a práva rozhodovat o svých vnitřních záležitostech ve vztahu k ustanovování a rušení svých orgánů, a že se zaváděním administrativních opatření a kontrol dostávají církve do role organizací podřízených státu. /.../ Zástupci předkladatele dále poukazovali na to, že zákonná úprava se nedotýká práv a povinností, které mají nebo mohou

získat církve na základě splnění podmínek podle zvláštních zákonů, podle nichž stanovené podmínky platí pro všechny právnické či fyzické osoby.

- Ústavní soud si vyžádal i stanovisko Ekumenické rady církví v České republice. Z jejího vyjádření vyplynulo, že návrh zákona sice povoluje vytváření určitých institucí, ale současně stát prostřednictvím § 6 odst. 2 a 3, § 27 odst. 4 a 5 a § 26 odst. 1 a 2 zákona č. 3/2002 Sb. může určovat, co církevní instituce jsou a co mohou a nemohou dělat, v rámci dohledu může stanovit, k čemu mohou církve použít svůj zisk a dokonce může církve a její instituce z podnětu ministerstva rušit. Současně církve omezuje v tom, že mohou evidovat jako právnickou osobu jen instituci založenou za účelem organizace, vyznávání a šíření náboženské víry, čímž vyklučuje ta působení církví, která od počátků tvoří jejich neoddělitelnou náplň, která je určena i nečlenům církve. V důsledku toho je nejasné právní postavení např. Diakonie evangelických církví nebo katolické Charity, na základě čehož může být ohrožena služba potřebným spoluobčanům. Kromě toho český právní řád nenabízí jiné vhodné právní formy umožňující nedělitelnou duchovní a materiální službu neboť pokud by se tyto instituce staly občanským sdružením nebo obecně prospěšnou společností, zákonodárství neumožňuje církvim jejich zřízení. Zákon č. 3/2002 Sb. zasahuje do vnitro-církevní struktury, podle níž byly církve dosud státem uznávány, jak je tomu např. u Českobratrské církve evangelické, kdy v podstatě dochází k rušení součásti církve konstituované svým vnitřním předpisem. Dále se ve vyjádření poukazuje na to, že rušení církve jako celku za závazky církevní právnické osoby představuje nový prvek kolektivní odpovědnosti a tento stav pak přináší problémy tam, kde základní jednotkou jsou náboženské obce, které se sdružily za účelem vzájemné spolupráce, jak je tomu u Bratrské jednoty baptistů. Tím je vyloučena možnost organizovat se podle vlastních vnitřních předpisů. Za zásah do vnitro-církevní struktury je třeba považovat i povinnost zapisovat údaje a jejich změny členů statutárních orgánů, což představuje zvýšení administrativy, protože za každý z několika set farních sborů může být až 24 osob, u nichž se vyžaduje oznamování, a tyto osoby se navíc často mění. V

důsledku toho stát nutí měnit vnitřní předpisy církvi, podle kterých dosud zákonně pracovaly.“

- Ústavní soud si vyžádal i stanovisko České biskupské konference, která vyjádřila názor, že napadená právní úprava je oproti předchozí krokem zpět a vede k omezení základních práv a svobod. Podle jejího názoru neexistuje důvod stavět církev pod rozsáhlejší státní dohled a kontrolu a omezovat jejich působnost při řešení vnitřních věcí. Zákon č. 3/2002 Sb. dokonce brání církvi působit - pod právní formou církevních osob - v oblasti sociální, charitativní a zdravotnické. Přitom tyto služby byly vždy nedílnou součástí života církve, kdy řada dobrovolných pracovníků a finančních dárců tyto aktivity podporuje právě proto, že to jsou aktivity církevní a nikoliv spolkové či jiné. Odnětí statutu církevních právnických osob charitám povede k opadnutí zájmu spolupracovat s nimi a podporovat je, a to i proto, že církev nad nimi ztratí kontrolu, budou-li muset místo nich vzniknout nové obecně prospěšné společnosti nebo občanská sdružení. Tento krok navíc charitám jednak odčerpá finanční prostředky, které by mohly být použity na sociální činnost, jednak sníží jejich prestiž v České republice i v zahraničí. Česká biskupská konference namítá také, že stát při registraci římskokatolické církve akceptoval její základní dokument i Kodex kanonického práva jako její vnitřní normu, která předpokládá zakládání charitativních a jiných organizací. Nový zákon se dostal do přímého rozporu s touto vnitřní normou, jakož i s předchozími správními akty Ministerstva kultury. /.../ K otázce postavení kanonického práva v našem právním řádu Česká biskupská konference uvedla, že církev pouze požaduje, aby příslušný státní orgán respektoval vnitřní předpisy církve, a má-li proti některému ustanovení těchto vnitřních předpisů námitky, pak je má vtělit do připravované mezistátní smlouvy mezi Českou republikou a Svatým stolcem. Ve vyjádření se také poukazuje na to, že legislativu západoevropských států nelze přímo přirovnávat k novému zákonu, neboť se jedná o právní úpravy starší a církev měly možnost se požadavkům státu přizpůsobit bez negativních dopadů na jejich činnost.“

- „IV. Ústavní soud při posuzování návrhu skupiny senátorů především pocituje potřebu nejprve se - v obecné rovině a alespoň ve stručnosti - vyjádřit k jednotlivým ústavním principům náboženské svobody v ústavním pořádku České republiky. V tomto směru vychází zejména z následujících skutečností. Česká republika je založena na principu laického státu. Podle čl. 2 odst. 1 Listiny je totiž stát založen na demokratických hodnotách a "nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání." Je tedy zřejmé, že Česká republika musí akceptovat a tolerovat náboženský pluralismus, tzn. především nesmí diskriminovat či naopak bezdůvodně zvýhodňovat některý z náboženských směrů. Z citovaného článku dále vyplývá, že stát musí být oddělen od konkrétních náboženských vyznání. Zásada náboženského pluralismu a tolerance je dále provedena v čl. 15 odst. 1 a v čl. 16 Listiny. Čl. 15 odst. 1 Listiny stanoví, že svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena a že každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání. Podle čl. 16 Listiny každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu (odst. 1). Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech (odst. 2). Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých (odst. 4). Jak již Ústavní soud vyslovil v minulosti, na rozdíl od svobody svědomí a náboženského vyznání, u níž Listina výslovně nestanoví žádné možné podmínky pro její omezení, lze svobodu výkonu náboženství nebo víry omezit zákonem z uvedených důvodů. Jde zde však přitom o možnost omezení výkonu těchto práv, nikoliv jejich úpravu státem (usnesení z 8.10.1998 sp. zn. IV. ÚS 171/97, Ústavní soud : Sbírka nálezů a usnesení, sv. 12, str. 457 a násl.). Z toho je zřejmé, že náboženskou svobodu lze zásadně vymezit především jako forum internum (čl. 15 odst. 1 Listiny), tzn. jako svobodu každého

vyznávat určité náboženství a víru, do níž není možno ze strany třetích osob a zejména veřejné moci zasahovat. Jde o tzv. status negativus, resp. libertatis (G. Jellinek), charakteristického vymezením svobodného prostoru jedince, do něhož veřejná moc nemůže vstupovat. Zároveň však je zřejmé, že omezení náboženské svobody na forum internum je nepostačující, neboť již pojmovým znakem náboženské svobody je právo každého projevovat svoje náboženské vyznání navenek, přirozeně při respektování omezujících kautel stanovených v čl. 16 odst. 4 Listiny. Z toho, co bylo uvedeno, rovněž přímo vyplývá zásada autonomie církví a náboženských společností spočívající především v tom, že stát do činnosti církví a náboženských společností nesmí zasahovat a pokud se aktivita církví omezí na vnitřní záležitosti (zejména na organizační členění), není principiálně možno tato opatření přezkoumávat před státními soudy (obdobně judikoval německý Spolkový ústavní soud, BVerfGE 18/385). Konečně Ústavní soud konstatuje, že náboženská svoboda není zaručena pouze na úrovni vnitrostátního práva (tedy především citovaných ustanovení Listiny), nýbrž je rovněž předmětem ochrany mezinárodněprávní (např. čl. 18 Paktu a čl. 9 Úmluvy). V této souvislosti Ústavní soud zdůrazňuje, že Česká republika je podle čl. 1 odst. 1 Ústavy demokratickým právním státem založeným na úctě k právům a svobodám člověka a občana. V daném případě z uvedeného principu především vyplývá, že Ústavní soud musí vycházet z té vnitrostátní či mezinárodněprávní úpravy, která poskytuje vyšší standard ochrany základních práv a svobod. Jestliže v daném případě zaručuje vnitrostátní úprava obsažená v Listině vyšší ochranu práv než jak je upravují uvedená ustanovení mezinárodních smluv, již z tohoto důvodu musí být aplikována přednostně. /.../ 3. Je zřejmé, že formulace použitá v ustanovení § 6 odst. 1 zákona č. 3/2002 Sb. je značně odlišná od úpravy předchozí. Zatímco zákon č. 308/1991 Sb. upravoval proces registrace církví a náboženských společností výslovně toliko pro účely působení ve vnitrostátním prostředí a činil tak především z důvodu nutnosti právní jistoty třetích osob, aspiruje znění nové zákonné úpravy na první pohled na konstitutivnost účinků registrace těchto

právnických osob, tzn. vyvolává zdání, že vnitrostátním správním aktem dochází k právnímu vzniku církví a náboženských společností, tedy jejich obecné právní způsobilosti. K tomu je však nutno uvést, že takovýto přístup by zjevně nekorespondoval s povahou řady církví a náboženských společností, jejichž právní existence často vyplývá nikoliv ze státního, nýbrž z kanonického práva (popř. z práva mezinárodního) a státní moc proto nemůže mít ambici tyto instituce právně regulovat (včetně jejich konstituování), nýbrž pouze omezovat jejich činnost v případech stanovených taxativním způsobem v čl. 16 odst. 4 Listiny. /.../ Ústavní soud dále připomíná, že např. vztahy mezi katolickou církví (Svatým stolcem) a jednotlivými státy jsou tradičně upravovány mezinárodními smlouvami (konkordáty). Obsahem těchto smluv je především úprava organizace církevních institucí uvnitř daného státu. Je zřejmé, že právní subjektivita katolické církve je nesporná a vnitrostátní právní řád do ní nemůže nikterak zasahovat a zpochybňovat ji. Potvrzením této úvahy je např. dikce čl. 1 návrhu Smlouvy mezi Českou republikou a Svatým stolcem o úpravě vzájemných vztahů, podle něhož jmenované smluvní strany uznávají vzájemnou mezinárodněprávní subjektivitu a navzájem se považují za nezávislé a samostatné subjekty podle mezinárodního práva a zavazují se tuto subjektivitu plně respektovat. /.../ Ústavní soud v řadě svých dřívějších rozhodnutí zdůraznil skutečnost, že preferuje princip ústavně konformní interpretace právních předpisů před jejich derogací. V daném případě je zřejmé, že zákonodárce rozdílnou formulací citovaného ustanovení - oproti dřívějšímu ustanovení § 4 odst. 2 zákona č. 308/1991 Sb. - vytvořil poněkud nepřehlednou právní situaci, která zcela nekoresponduje např. s požadavky kladenými na tvorbu zákonů Evropským soudem pro lidská práva a spočívajícími v respektování podmínek dostupnosti zákona, jeho srozumitelnosti a předvídatelnosti (prévisibilité, foreseeability) následků, které vyvolá. "Za "zákon" lze tedy považovat pouze normu formulovanou dostatečně přesně na to, aby občanovi umožnila přizpůsobit chování" (věc Hashman a Harrupová vs. Spojené království, Přehled rozsudků Evropského

soudu pro lidská práva č. 1/2000, str. 46). (Viz např. problém s predikovatelností vyhlášek a zákonů o „čipování“ vzhledem k jejich následkům a přípravou obyvatelstva, pozn. autora.) /.../. Ústavní soud především konstatuje, že čl. 16 odst. 2 Listiny upravuje právo církví a náboženských společností spravovat své záležitosti, zejména ustavovat své orgány, ustanovovat své duchovní a zřizovat řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech. Jedná se tedy o základní právo, kterým disponují církve a náboženské společnosti jako specifické právnické osoby (viz např. usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 171/97, Sbíрка nálezů a usnesení, sv. 12, str. 468 obdobně též usnesení Ústavního soudu SR z 10.10.1995 sp. zn. II. ÚS 128/95, Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1995, Košice, 1996, str. 322 a násl.). Obsahem tohoto práva je právo na autonomii, tzn. právo na nezávislost na státu při správě svých záležitostí. Garance svobodné organizace a správy vlastních záležitostí totiž představuje nezbytný předpoklad pro svobodu náboženského života a působení církve, vyžadující pro zachování jejích úkolů svobodu stanovení organizace, prosazování norem a správy (viz např. nález německého Spolkového ústavního soudu BVerfGE 70/138). (Garance takového svobodného života pro věřící občany ČR vzhledem k tzv. „čipovací“ povinnosti však zřejmě zatím mimo Listinu neexistuje, pozn. autora.) Rovněž stanovisko odborné literatury vychází z toho, že čl. 16 odst. 2 Listiny nevyklučuje a předpokládá vykonávání vnějšího státního dohledu z hlediska zachování zákonů v těchto zvláštních sdruženích, „aby byly chráněny hodnoty uvedené v odst. 4 tohoto článku. Taková zákonná úprava vztahu státu k těmto sdružením by však nemohla omezit nezávislost církví a náboženských společností pokud jde o zřizování jejích orgánů a jiné otázky vnitřního života“ (V. Pavlíček a kol.: Ústava a ústavní řád České republiky, 2. díl - Práva a svobody, Linde, 1996, str. 154). /.../ Např. německý Spolkový ústavní soud akceptoval, že např. „pojetí katolické církve zahrnuje výkon náboženství nejen v oblasti víry a bohoslužby, nýbrž také svobodu k rozvoji a působení ve světě, což odpovídá jejím náboženským úkolům. K tomu patří obzvláště charitativní působení. Aktivní láska k bližním je podstatným úkolem

křesťanů a křesťanskými církvemi je chápána jako základní funkce. Nezahrnuje pouze církevně zajišťovanou nemocniční péči, nýbrž obecně je podle základních náboženských požadavků orientována na zabezpečení potřebných lidí včetně jejich výchovy a vzdělání" (BVerfGE 70/138 57/220). /.../ V této souvislosti je vhodné rovněž upozornit na čl. 10 návrhu Smlouvy mezi Českou republikou a Svatým stolcem o úpravě vzájemných vztahů /.../ To znamená, že předmětný návrh smlouvy jednoznačně akceptuje, že (katolická) církev je oprávněna zřizovat si církevní právnické osoby a respektuje jejich působení nejen v oblasti vyznávání víry, nýbrž i v dalších oblastech, které jsou neoddělitelnou a nepostradatelnou součástí každé aktivní církve a náboženské společnosti. /.../ Jestliže tedy ustanovení § 6 odst. 2 zákona č. 3/2002 Sb. omezuje právo církve a náboženské společnosti navrhnout k evidenci církevní právnickou osobu toliko "za účelem organizace, vyznávání a šíření náboženské víry", je takto restriktivně vymezené pojetí ve zjevném rozporu se samotným cílem a smyslem církví a náboženských společností a svědčí o jejich zásadním nepochopení, neboť jejich aktivity se přirozeně neredukují toliko na prezentaci náboženské víry, nýbrž svojí činností navenek, překračující omezení na pouhý výkon náboženství vyzařují do celé společnosti a představují tak i nezbytný předpoklad fungování občanské společnosti. Toto omezení zjevně odporuje čl. 16 odst. 2 Listiny neboť tento článek garantuje právo církví a náboženských společností zřizovat řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech, zatímco ustanovení § 6 odst. 2 (stejně jako ustanovení navazující - § 28 odst. 5) podmiňuje právní vznik církevních právnických osob evidencí prováděnou ministerstvem. /.../ Přitom je zřejmé, že omezení právního vzniku církevních právnických osob vyplývající z citovaných ustanovení nekoresponduje ani s taxativně vyjádřenými důvody, pro které je možné omezit výkon těchto práv a pozitivně zakotvenými v čl. 16 odst. 4 Listiny. Tato omezení, která již s ohledem na jejich povahu je nutno interpretovat restriktivně, totiž mohou nastat pouze tehdy, "jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo

práv a svobod druhých." S použitím argumentu a contrario je totiž zjevné, že zákonem stanovené omezení základního práva zakotveného v čl. 16 odst. 2 Listiny stanovenou podmínkou evidence církevních právnických osob ministerstvem nespadá pod žádnou z uvedených ústavních kautel a jedná se proto i z tohoto důvodu o omezení protiústavní, nerespektující autonomii církví a náboženských společností a pluralitu jejich činnosti. Jak ostatně vyplývá též z konstantní judikatury Evropského soudu pro lidská práva, k omezení základních práv musí být splněny tři základní podmínky: musí být stanoveno zákonem, musí směřovat k legitimnímu cíli a musí být nezbytným v demokratické společnosti. V posuzované věci je však zřejmé, že je splněna toliko první z uvedených podmínek a státní zásahy při zřizování církevních právnických osob nelze označit za směřující k legitimnímu cíli ani za opatření nezbytné v demokratické společnosti. /.../ (Následují stěžejní právní argumenty vůči povinnému „čipování“, pozn. autora.) argumentaci ministerstva kultury o tom, že autonomní zřizování církevních právnických osob porušuje ústavní princip suverenity státu, je nutno odmítnout, a to již z toho důvodu, že KONCEPCE DEMOKRATICKÉHO PRÁVNÍHO STÁTU JE ÚZCE SPJATA S MYŠLENKOU LIBERÁLNÍHO STÁTU TOLERUJÍCÍHO PLURALITU SPOLEČENSKÝCH FENOMÉNŮ A INSTITUCÍ. PRINCIP SUVERENITY STÁTU PROTO NENÍ MOŽNO CHÁPAT NATOLIK EXTENZIVNÍM ZPŮSOBEM, ŽE MU BUDE NUTNĚ ODPOROVAT JIŽ JEN SAMOTNÁ PRÁVNÍ EXISTENCE JAKÝCHKOLIV PRÁVNÍCH SUBJEKTŮ ODVOZENÝCH Z JINÉ PRÁVNÍ SKUTEČNOSTI NEŽ JE VÝSLOVNÁ AKCEPTACE STÁTNÍ MOCÍ. MYŠLENKA LIBERÁLNÍHO PRÁVNÍHO STÁTU TOTIŽ VYCHÁZÍ Z TOHO, ŽE STÁT MÁ OMEZOVAT SVOJE STÁTNÍ ZÁSAHY A VLIV POUZE NA TAKOVÉ PŘÍPADY, KDY JE TO NEZBYTNÉ A KDY TO JEDNOZNAČNĚ KORESPONDUJE S VEŘEJNÝM ZÁJMEM. PŘEBUJELOST STÁTNÍHO VLIVU A SVÉVOLNÁ REGLEMENTACE SPOLEČENSKÝCH JEVŮ JE PAK VE ZJEVNÉM ROZPORU S TÍMTO POJETÍM. V PŘÍPADĚ CÍRKVÍ A NÁBOŽENSKÝCH SPOLEČNOSTÍ JE NAVÍC NUTNO PŘIHLÉDNOUT K TOMU, ŽE SE JEDNÁ ČASTO O HISTORICKÉ INSTITUCE EXISTUJÍCÍ KONTINUÁLNĚ V RŮZNÝCH FORMÁCH VLÁDY A V ROZDÍLNÝCH STÁTNÍCH ZŘÍZENÍCH. STÁT BY PROTO K TĚMTO

INSTITUCÍM PŘEDSTAVUJÍCÍM REALIZACI NÁBOŽENSKÉ SVOBODY MĚL PŘISTUPOVAT OBZVLÁŠTĚ CITLIVĚ A MĚL BY VELMI BEDLIVĚ ZVAŽOVAT SVÉ RESTRIKTIVNÍ ZÁSAHY A OMEZOVAT JE NA SKUTEČNĚ ODŮVODNĚNÉ PŘÍPADY. /.../ Ústavní soud přitom vychází ze skutečnosti, že podstatou náboženské svobody je zajištění možnosti každého svobodně projevovat své náboženství bez zásahu státu. /.../ Tato úprava podle názoru Ústavního soudu zjevně nerespektuje princip proporcionality, podle něhož by měla zákonná úprava důsledně zachovávat vyváženost vztahu mezi porušením práva ze strany církve a náboženské společnosti na straně jedné a mezi uplatněnou sankcí státem na straně druhé. V daném případě však zmíněná proporcionalita není zachována, jelikož za pochybení církví a náboženských společností v oblasti výhradně informační povinnosti následuje sankce, spadající svojí povahou do oblasti náboženské činnosti. Ústavní soud připomíná, že podobným způsobem principiálně argumentoval již ve věci vedené pod sp. zn. Pl. ÚS 26/94 (Ústavní soud: Sbírka nálezů a usnesení, sv. 4, str. 113 a násl.) a proto na tuto argumentaci pro stručnost přiměřeně odkazuje, a to přesto, že se v tomto nálezu jednalo o případ jiné zvláštní formy soukromoprávních korporací - politických stran a hnutí. /.../ Omezování církví a náboženských společností svobodně disponovat svými legálně nabytými příjmy toliko na oblast vyznávání náboženské víry proto představuje svévolný zásah ze strany státu do soukromoprávní podstaty těchto subjektů, přičemž tento zásah zjevně není legitimován žádným relevantním veřejným zájmem, obdobná argumentace, byť ve vztahu k podnikání politických stran a nikoli církví a náboženských společností, byla Ústavním soudem použita ve věci vedené pod sp. zn. Pl.ÚS 26/94 (nále z 18.10.1995, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR, sv.4 str. 129 a násl.). Vzniká tedy rozpor tohoto omezení s čl. 4 odst. 4 Listiny, podle něhož při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu a taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům než pro která byla stanovena. 6. Proto Ústavní soud část druhou věty ustanovení § 27 odst. 5 zákona č. 3/2002 Sb. pro její rozpor s čl. 4 odst. 4 Listiny ve spojení s čl. 16

odst. 2 a čl. 11 odst. 1 Listiny jako protiústavní ruší. Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat. V Brně dne 27. listopadu 2002.“

- Odlišné stanovisko soudců JUDr. P. H. a JUDr. J. M. k odůvodnění nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/02, o ústavnosti zák. č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a o postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů: „Státní moc může účinně regulovat chování osob toliko s využitím některého z mezinárodně právních titulů, zejména titulů teritoriálního nebo personálního (na základě občanství). Nemůže naopak aspirovat na úpravu chování osob, k nimž jeho jurisdikce nedosáhne. Zákon č. 3/2002 Sb. v souladu s tím upravuje toliko chování těch (složek) církví a náboženských společností, jež podléhají jurisdikci České republiky. V Brně dne 29. listopadu 2002.“²³

JUDIKÁT - ÚSTAVNÍ SOUD, 2010 - „PL.ÚS 9/07“:

„V první fázi přezkumu Ústavní soud testuje napadené ustanovení ve vztahu ke způsobilosti naplnění jeho účelu (vhodnost zvoleného prostředku). Jeho podstatou je zvažování zásahu z pohledu možného naplnění sledovaného účelu. Zkoumané ustanovení musí být schopno dosáhnout zamýšleného cíle, jímž je ochrana jiného základního práva nebo veřejného statku. Není-li právní úprava objektivně způsobilá sledovaného účelu dosáhnout, jde o projev svévole zákonodárce, jenž se považuje za rozporný s principem právního státu. /.../ Demokratický zákonodárce je při koncipování předpisů zmírňujících (zejména) majetkové křivdy obecně omezen jednak faktickým stavem dotčených věcí (jejich faktickou existencí) a zároveň limitován imperativem minimalizace újmy jednak na jiných právech chráněných zájmech (např. veřejný zájem), jednak na základních právech ve vztahu ke vzniku majetkových křivd nových [at' už kterékoliv straně; srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 71/04 ze dne 17. 5. 2005 (N 109/37 SbNU 421; 272/2005 Sb.), část III. B], /.../. 39. V situaci, kdy lze sledovaného účelu dosáhnout alternativními prostředky, je ústavně konformní ten, jenž danou ústavně chráněnou

²³ <http://www.judikaty.info/document/uscr/15771/>

hodnotu omezuje v míře co nejmenší. Dle tohoto principu je povoleno použití pouze nejšetrnějšího - ve vztahu k dotčeným základním právům a svobodám - z více možných prostředků. /.../ 44. Újma na základním právu nesmí být nepřiměřená ve vztahu k zamýšlenému cíli, tj. opatření omezující základní lidská práva a svobody nesmějí, jde-li o kolizi základního práva či svobody s veřejným zájmem, svými negativními důsledky přesahovat pozitiva, která představuje veřejný zájem na těchto opatřeních. /.../ Ústavní deklarace svobody vyznání bez záruk institucionálních, tedy např. bez reflexe prvku práva sdružovacího či bez respektu k nezbytné funkční majetkové podstatě jednotlivých církevních subjektů, by zajišťovala náboženskou svobodu toliko iluzorně. /.../ 98. Ústavní soud již ve své judikatuře potvrdil, že aktivity církví nelze omezovat toliko na výkon kultu, nýbrž že ústavní ochrany (čl. 15 odst. 1, čl. 16 odst. 1 a 2 Listiny) požívají i jejich tradiční aktivity obecně prospěšné, vzdělávací, zdravotnické, sociální, charitativní apod. [nález sp. zn. I. ÚS 146/03 ze dne 18. 6. 2003 (N 115/31 SbNU 33); nález sp. zn. Pl. ÚS 6/02 ze dne 27. 11. 2002 (N 146/28 SbNU 295; 4/2003 Sb.); nález sp. zn. Pl. ÚS 2/06 ze dne 30. 10. 2007 (N 173/47 SbNU 253; 10/2008 Sb.)]. K tomu lze srovnat např. názor německého Spolkového ústavního soudu, dle něhož „Svoboda náboženského vyznání v sobě vedle svobody jednotlivce projevovat své vyznání v soukromí a na veřejnosti nutně obsahuje i svobodu sdružování se v organizacích za účelem společného veřejného vyznání, zvláště pak svobodu vyznání pro církve v jejich historicky utvořené podobě a na základě jejich poslání (BVerfGE 42, 312). K podání ústavní stížnosti na ochranu základního práva na nerušený výkon náboženského vyznání jsou oprávněny nejen náboženské společnosti, jejich suborganizace nebo jejich právně nezávislá zařízení, ale také právnické osoby, jejichž cílem je plnění charitativních úkolů při realizaci jednoho ze základních požadavků náboženského vyznání (viz BVerfGE 19, 129; 30, 112; 42, 312; 46, 73)“ [BVerfGE 53, 366]. V tomto kontextu např. „pojetí katolické církve zahrnuje výkon náboženství nejen v oblasti víry a bohoslužby, nýbrž také svobodu k rozvoji a působení ve světě, což odpovídá jejím náboženským úkolům. K tomu patří obzvláště charitativní působení. Aktivní láska k bližním je podstatným úkolem křesťanů a křesťanskými církvemi je chápána jako základní funkce. Nezahrnuje

pouze církevně zajišťovanou nemocniční péčí, nýbrž obecně je podle základních náboženských požadavků orientována na zabezpečení potřebných lidí včetně jejich výchovy a vzdělání“ (BVerfGE 70, 138; BVerfGE 57, 220). Historická úloha církví ve společnosti je reflektována i v judikatuře jiných Ústavních soudů [srov. rozhodnutí Ústavního soudu Italské republiky ze dne 11. dubna 1989, ITA-1989-R-001; rozhodnutí Ústavního soudu Litevské republiky ze dne 13. června 2000, LTU-2000-2-006; rozhodnutí Ústavního soudu Maďarské republiky ze dne 27. února 1993, HUN-1993-1-003; označení dle databáze CODICES <http://www.codices.coe.int>]. /.../ Ústavní soud konstatuje, že Česká republika je podle čl. 1 odst. 1 Ústavy demokratickým právním státem založeným na úctě k právům a svobodám člověka a občana. Z uvedeného principu především vyplývá, že Ústavní soud musí vycházet z té vnitrostátní či mezinárodněprávní úpravy, která poskytuje nejvyšší standard ochrany základních práv a svobod. Referenčním kritériem je nyní především čl. 16 odst. 1 a 2 jako speciální ustanovení k čl. 15 odst. 1 Listiny. Míra konkrétnosti těchto ustanovení odráží předchozí trpkou zkušenost, kterou přineslo ignorování formálně přiznaných základních práv v době komunistického režimu v Československu, a zároveň navazuje na lidskoprávní standardy dosažené v civilizovaných zemích. /.../ Ústavní soud ve svých úvahách proto zohledňuje, že pokud se vůči církvím a náboženským společnostem jednalo ze strany komunistického státu o jednotně vedený zásah celkový a komplexní, kde primárním předmětem protiprávní represe nebyl ani tak jednotlivý subjekt vlastnického práva (církevní právnická osoba), ale jejich celek a postavení ve společnosti, a nikoliv jejich majetková podstata, nýbrž podstata jejich existence, odráží se tato skutečnost i v jejich odlišném postavení po změně společenských a právních poměrů a v charakteru nároků, resp. v povinnosti nového demokratického zákonodárce jím nezaviněný stav korigovat. Zákonodárce tedy stojí před řešením důsledků zásahu, který nebyl ve vztahu k oblastem náboženského života v Československu jednotlivou výjimkou, nýbrž pravidlem, resp. přímým ideovým imperativem, neboť se v případě náboženství jednalo o „[...] opium lidu. Zrušit náboženství jako iluzorní štěstí lidu znamená žádat jeho skutečné štěstí“ [Marx, K. Úvod ke kritice Hegelovy filozofie práva. In Marx, K., Engels, B. Spisy. Sv. 1. Státní nakladatelství

politické literatury, Praha, 1956, s. 401-402]. Zánik materiálně determinovaného náboženství jako pozůstatku nižšího stupně společenského vývoje byl pak spojován s odstraněním soukromého vlastnictví výrobních prostředků v celé společnosti [Engels, B. Anti-Dühring. In Marx, K., Engels, B. Spisy. Sv. 20, Nakladatelství Svoboda, Praha, 1966, s. 310]. Kromě praktické tzv. církevní politiky byl uvedený „ideál“ dokonce povýšen na ústavní normu prostřednictvím ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, jejíž čl. 16 výslovně stanovoval, že „Veškerá kulturní politika v Československu, rozvoj vzdělání, výchova a vyučování jsou vedeny v duchu vědeckého světového názoru, marxismu-leninismu, [...]“. Historická realita - v čemž Ústavní soud odkazuje na široce dostupné odborné práce historické a právně-historické - tak v případě církví a náboženských společností relativizuje náhled na majetkové křivdy izolovaně ve vztahu k jednotlivým postiženým subjektům, nýbrž jejich masivní charakter proniká do samotné podstaty náboženské svobody. Celkový rozsah blokování církevního majetku, jedná-li se, jak je patrné, o drtivou většinu historického majetku církví a náboženských společností, tak v komparaci se zárukami čl. 16 odst. 1 a 2 Listiny vyústí v protiústavní stav zejm. ve vztahu k právu církví svobodně volit formu a rozsah svých aktivit, a tedy „spravovat své záležitosti nezávisle na státních orgánech.“. /.../ Nelze odhlédnout od skutečnosti, že tzv. hospodářské zabezpečení církví bylo od počátku koncipováno jako jeden z instrumentů odstranění hospodářské nezávislosti církví a náboženských společností, s přímým úmyslem nikoliv náboženskou svobodu naplňovat, nýbrž ji potírat prostřednictvím přímé exekutivní kontroly náboženského života a ekonomického útlaku. Výstižně účel a aplikaci zákona č. 218/1949 Sb. přednesl tehdejší generální tajemník Komunistické strany Československa Rudolf Slánský na poradě krajských tajemníků KSČ dne 15. září 1949: „[...] My jsme vzali biskupům půdu. Vzali jsme církvi všechn tisk. Všude do konzistoří jsme dosadili komisaře. Zavřeli jsme církevní školy, letos nebyla otevřena ani jediná církevní škola. Ted' postupně jim bereme kláštery. Zavíráme kněze. [...] Ted' např. další důležité opatření - nový platový zákon pro kněze. Budeme o tom ještě jednat, za jakých podmínek a komu dáme plat. Myslím, že naše práce v církevním úseku je kladná [...]

Bylo by dobré, abyste měli připravené takové černé listiny těch největších štváčů v krajích a okresích. Pamatovat na to, když ne dnes, tak zítra, to budeme potřebovat. Strana se dost naučila politicky“ [citováno dle Kaplan, K. Stát a církve v Československu 1948-1953. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha, Nakladatelství Doplněk, Brno, 1993, str. 98, pozn. 190]. Zároveň bylo tzv. hospodářské zabezpečení církví považováno za opatření dočasné, v duchu výše uvedených ideologických východisek, o čemž svědčí např. i to, že zákon č. 218/1949 Sb. vůbec nepředpokládal proces státního uznání či registraci církví a náboženských společností nových [též např. Hájek, J. K problematice právních poměrů církví v ČSSR. Správní právo, 1986, č. 6, str. 369: „právní úprava (...) spočívá na uznání dočasné, dosaženým stupněm společenského vývoje podmíněné existence náboženského cítění (...)]. /.../ Na tomto místě je vhodné upozornit, že k obdobnému názoru dospěl i Ústavní soud Maďarské republiky v rozhodnutí ze dne 12. února 1993, č. 4/1993. Jedním z nosných závěrů bylo zjištění, že tehdy napadený restituční zákon - vymezující okruhy navráceného majetku jejich účelem korespondujícím s tradičními funkcemi církví - sleduje primárně „škody způsobené státem ve vztahu k ústavnímu právu na svobodný výkon náboženství, a nikoliv škody způsobené na právu vlastnickém.“. Zároveň zdůraznil, že historická role církví ve společnosti a na veřejnost orientovaný charakter jejich činností je do jisté míry odlišuje od jiných fyzických či právnických osob (při zohlednění povahy jejich majetku) a zároveň umožňuje jejich komparaci - co do požadavku nezávislosti na státu - s místními samosprávami (obcemi), které jsou jako celky rovněž neoddelitelné od individuálního práva občana na seburčení (rozuměj: samosprávu) [srov. zejm. část III rozhodnutí; dle anglického překladu na stránkách Ústavního soudu Maďarské republiky <http://www.mkab.hu>]. “²⁴

JUDIKÁT - ÚSTAVNÍ SOUD, 2012 - „II.ÚS 3120/10“:

„/.../ ústavní pořádek České republiky neobsahuje pouze imperativ nezávislosti státu na církvích a náboženských společnostech, nýbrž i požadavek nezávislosti těchto subjektů na státu při naplňování jejich cílů.“²⁵

²⁴ <http://www.judikaty.info/document/uscr/38970/?nohist=&nhid=>

²⁵ <http://www.judikaty.info/document/uscr/42751/?nohist=&nhid=>

JUDIKÁT - NEJVYŠŠÍ SPRÁVNÍ SOUD, 2012 - „1 AFS 56/2011 - 64“:

„[31] Soud neopomíjí ani ústavní dimenzi tohoto případu, konkrétně pak ústavně zaručené právo církví a náboženských společností na autonomní správu vnitřních záležitostí a organizaci. Ústavní soud v tzv. velkém církevním nálezu ze dne 29. 11. 2002, č. 4/2003 Sb., vyslovil: „Zásada náboženského pluralismu a tolerance je dále provedena v čl. 15 odst. 1 a v čl. 16 Listiny. Čl. 15 odst. 1 Listiny stanoví, že svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena a že každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání. Podle čl. 16 Listiny každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu (odst. 1). Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech (odst. 2). Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých (odst. 4)...Z toho, co bylo uvedeno, rovněž přímo vyplývá zásada autonomie církví a náboženských společností spočívající především v tom, že stát do činnosti církví a náboženských společností nesmí zasahovat a pokud se aktivita církví omezí na vnitřní záležitosti (zejména na organizační členění), není principiálně možno tato opatření přezkoumávat před státními soudy.“ [32] V nálezu ze dne 20. října 2011, sp. zn. IV. ÚS 3597/10, který řešil otázku pracovního poměru duchovního a vnitrocírkevních předpisů, Ústavní soud rozhodl, že trvání služebního poměru duchovních nemůže být předmětem soudního přezkumu, protože státní moc není oprávněna do záležitostí vnitřní autonomie církve zasahovat: „Zásada autonomie církví a náboženských společností tak nachází výraz v maximálním možném omezení zásahů státu do jejich činnosti s tím, že zejména vnitřní záležitosti těchto subjektů principiálně nelze činit předmětem soudního přezkumu.“ [33] Nejvyšší správní soud v obdobné otázce (které mešní víno má být používáno při římskokatolické bohoslužbě) rovněž judikoval, že vnitřní otázky církve nemohou být předmětem

soudního přezkumu (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 1. 2008, č. j. 2 As 54/2007 - 94). [34] Soud proto považuje za nutné zdůraznit, že plně respektuje ústavní právo církví a náboženských společností na autonomii v otázkách organizace a vnitřního života církve. Soud v této věci nikterak nepřezkoumává vnitřní předpisy církve, naopak ctí právo církve uspořádat si samostatně svou vnitřní strukturu a pravidla. Opačný postup, tedy podrobení těchto otázek soudnímu přezkumu, by vedl podle názoru Nejvyššího správního soudu k nepřípustnému zasahování do sféry vnitřní autonomie církví, a byl by tak nepřípustným aktivismem soudní moci. [35] Je však třeba odlišovat situace, v nichž církev řeší otázky církevní, které se týkají jejího vnitřního života, tzv. za zavřenými dveřmi (postavení duchovních, mešní víno), od těch, v nichž se autonomní vnitřní zřízení promítá do vnějšího světa (mezi něž patří i projednávaný případ),²⁶

JUDIKÁT - NEJVYŠŠÍ SPRÁVNÍ SOUD, 2011 - „4 ADS 105/2011 - 42“:

„Tak například v rozhodnutí sp. zn. II. ÚS 482/02, ze dne 8. 4. 2004 Ústavní soud připomíná povinnost šetřit podstatu a smysl práva (čl. 4 odst. 4 Listiny) s imperativem zákazu případného omezení ... práva ve větší než přiměřené míře. Taktéž ve věci sp. zn. I ÚS 1849/08, Ústavní soud zdůrazňuje, že materiální pojetí právního státu znamená, že orgány veřejné moci jsou povinny se pohybovat nejen z hlediska formálního v hranicích svých pravomocí a kompetencí stanovených ústavním pořádkem (čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod), ale že výkon těchto pravomocí musí být také po obsahové (materiální) stránce v souladu se základními principy, vyjádřenými v ustanoveních ústavního pořádku. Orgán veřejné moci proto vykonává určitou pravomoc a kompetenci ultra vires také tehdy, pokud svým jednáním nesleduje určitý předvídatelný a racionálně zdůvodnitelný účel, pro který mu byla určitá pravomoc a kompetence svěřena, resp. tehdy, narušuje-li svým, byť o zákon se opírajícím postupem, základní práva dotčených osob více, než je nezbytně nutné k tomu, aby byl ještě dosažen zákonem stanovený účel. /.../ [Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo

26 <http://www.judikaty.info/document/nsscr/27770/?nohist=&nhid=>

svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováním obřadu. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání. Nikdo nesmí být omezen na svých právech proto, že se hlásí k církvi a náboženské společnosti, že se účastní její činnosti nebo že ji podporuje, anebo je bez vyznání].“²⁷

ZÁVĚREČNÝ KOMENTÁŘ

Výše citované části judikátů, zákonů a Listiny jsou pouze výběrem ze stovek dalších rozhodnutí českých i mezinárodních soudů. Autor by předně velmi rád alespoň touto formou upozornil představitele moci výkonné/zákonodárné, že se občas svými neuváženými kroky při vynucování a vytváření nové legislativy chovají jako „stádo slonů v nejúžasnějším míšeňském porcelánu“. Pokud budou i nadále přistupovat k věřícím spoluobčanům ČR jako k nějaké „zanedbatelné menšině“, pak stavějí stovky tisíc příslušníků českého národa před neřešitelnou situací: tito lidé nakonec budou odhodlaně a po celý život hájit Boží Přirozené právo v rámci nového disentu.

---

²⁷ <http://www.judikaty.info/document/nsscr/25738/?nohist=&nhid=>